

A MAGYAR NEMESSÉG
ÉS
BIRTOKVISZONYAI

A MOHÁCSI VÉSZ UTÁN.

ACSÁDY IGNÁCZ

I. TARTÓL.

(Olvastatott a II. osztály ülésén, 1890. január 13-án.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEÉMIA.

1890.

Nincs a magyar nemzet történetének mozgalmasabb, messze-
ható eseményekben gazdagabb időszaka, mint a XVI. század első
ötven esztendeje. Egész Európára új kort jelez az, de oly rend-
kívüli következményei, mint a magyarra, földrészünk egy nemze-
tére sem voltak. Véres parasztlázadás nyitotta meg az emlékezetes
események hosszú sorát. Csakhamar követte a mohácsi gyásznapi,
mely véget vetett a nemzeti királyságnak, három darabra tépte
s állandó csatatérré változtatta a századok viharáiban összeforrt
államterületet. A háborúk romboló korszaka leterelte a természete-
s fejlődés útjáról a közélet minden tényezőjét, a társadalom
minden elemét, sőt ugyanekkor a közszellem is alapjában átala-
kult, mert a reformatio új hitet, új vallástanokat teremtett, új
eszményeket ébresztett a lelkekben. Szédítő gyorsasággal és egy-
időben dőltek halomra a régi állami és egyházi intézmények s ez
általános összeomlás közepett a létért való küzdelem óriási áldo-
zatot, végtelen erőfeszítést igényelt a nemzettől.

Egyaránt érezte az idők viharos járását nemes úr és paraszt,
városi polgár és iparos, szegény és gazdag s csak is mindnyájuk
közös odaadásának, egyesült heroismusának sikerült a romokból
megmenteni azt, a mivel utódaik kedvezőbb körülmények közt
ismét helyreállíthatták az állami és nemzeti egység összeomlott
épületét. De bármilyen világosan domborodik ki a nemzet összeségé-
nek munkája az önfentartásáért vívott nehéz küzdelmekben, a
vezérszerepet a hosszú tusában folyton a nemzet egyik rétege, a
társadalom egyik osztálya vitte. Ez, mint Európaszerte, nálunk is
a privilegiáltak rendje volt. A középkori állam az egyházat, a
városokat s a világi nemességet foglalta össze a kiváltságosak
rendjébe. Csakhogy a város a magyar állam politikai és védelmi
szerkezetében sem a nemzeti királyság alatt, sem a bukására kö-

vetkező évtizedekben kiválóbb jelentőségre nem vergődött. A régi egyházat viszont épen azon időkben a legfájdalmasabb megpróbáltatások érték. Alapjában támadtatott meg; első sorban a saját lételet kellett védenie s különben is lepadt hatalmát csak részben fordíthatta az állam fenyegetett lételetének oltalmazására. A katonai és politikai küzdelmekben a vezérlő szerep a világi nemességre hárult tehát. Ha képzeletünkben a XVI. századi társadalmat a harcmezőn, fegyverben állva elevenítjük fel, azt látjuk, hogy tisztikara az összes állásokban a nemesség volt. Ha viszont békés tevékenységében vizsgáljuk, irányadó, uralkodó elemének ismét a nemességet találjuk; azzá tette a középkor világnézete, a történelmi és jogi fejlődés hosszú folyama. Különösen a mohácsi vész után kiválóan ő volt a nemzet értelmisége is; azzá tette anyagi helyzete, fokozódó műveltsége, jártassága a közügyek intézésében.

Nemzetünk ezen uralkodó, kiváltságolt rétegének számbeli és vagyoni viszonyai természetesen mindenkor a legközvetlenebb befolyást gyakorolták az állam sorsának alakulására. Mint ma, úgy régebben sem volt közönyös az államra azon elemek mennyisége, melyekre közvetlenül és első sorban támaszkodik. De még kevésbé lehetett közönyös reá ez elemek vagyoni állapota, mert a kiváltságok fejében, melyekkel felruházta őket, főfontosságú kötelességeket rótt reájok. Már pedig csak a kellően biztosított anyagi existencia teszi lehetővé, hogy valamint az egyes ember, akképen egész néprétegek a reájok bizott feladatokat és kötelességeket úgy teljesítsék, mint a közjó, az összeség érdeke megkívánja. A legnagyobb mértékben megérdemli tehát a fáradságot ama kérdés megvilágítása, hogy azokban a nehéz időkben, melyek a mohácsi vészt követték, ama roppant feladatokkal szemben, melyek politikai, katonai és művelődési téren vártak reá, számbelileg milyen nagy volt a kiváltságos osztály, minő százalékát tette a nemzet összeségének s minő volt anyagi helyzete, vagyonossága, mely szükségképen irányt adott köz szereplésének? E kérdések tisztázása nemcsak megmagyarázza hazánk sorsának alakulását a mohácsi vész után, hanem következtetést enged vonnunk azon okokra, melyek az önálló nemzeti királyság bukására vezettek.

Ama nagy organizáló tehetségek, melyek a magyar állam

alapjait egykor oly erősen megvetették, hogy nemesak daczolt a századok viharaival, nemesak fennállani bírt, hanem a polgárosítás dicsőséges hivatását a messze keleten is folytatni tudta, kétségkívül gondoskodtak róla, hogy hazánkban az egyes népelemek olyan számmal, olyan egészséges arányban legyenek meg s lehetőleg olyan biztosított vagyoni létellel bírijanak, minő az a hivatás volt, mely mindegyikükre vártakozott az államéletben. Szent István király, a monarchia szervezője, a társadalmat is akkép formázta, olyan sociálgazdasági alapokra fektette, hogy az állam erejének bőséges kútforrása legyen. Utódai közül főképp II. Endre és Nagy Lajos királyok tettek a sociálgazdasági szervezetben alapvető intézkedéseket. Noha ezek ma már vagy ma még csak általánosságban ismeretesek, annyit kétségkívül jeleznek, hogy az állam minden időben szükségét érezte annak, hogy intézményekkel biztosítsa azon néposztályok anyagi helyzetét, melyekre a közéletben a legfontosabb teendőket ruházta.

E teendők, e feladatok egykor legelől katonaiak voltak. A királyi hatalom, hogy országában a rendet és nyugalmat csak némiképen is fentartsa, hogy az államot szomszédai örökös fenyegetései és támadásai ellen megvédje, hogy uralmát tovább terjessze, a nemzet egy részét úgy volt kénytelen szervezni, hogy hívására kellő számban és felszereléssel bármikor harcába szállhasson. Ez az elem, a rendes hadsereg kezdetleges középkori formája, kivételes szolgálatokat végzett tehát. De hogy rendelkezésének megfelelően, a királynak viszont gondoskodnia kellett arról, hogy az állandó hadi szolgálatra hivatott néposztály a kor gazdasági viszonyainak megfelelő anyagi ellátást nyerjen. Ma a katona eltartása az állam pénzbeli bevételeiből, a nép adózásából történik. A középkorban a kincstár pénzbeli jövedelme igen csekély volt. Annál gazdagabb volt a király vagy a korona ingatlan vagyonban, mert a középkor jogi felfogása őt tekinté az ország egész földbirtoka legfőbb tulajdonosának. Ez ingatlan vagyonból hitta el tehát a katonai elemeket; földbirtokot adományozott nekik. Csakhogy a katona a földet maga nem művelhette, hanem úgy segített magán, hogy birtokát — ha ugyan nem már ily állapotban kapta — parcellálta s az egyes darabokat művelés végett meghatározott évi bérért, mely pénzben, terményben s munkában fizettetett, a nemzet nem-katonai, hanem

munkás részének engedte át. E két elemből fejlődött az idők folyamán a nemesi és a jobbágy osztály. Amaz szolgáltatainak megfelelően nemesak a honvédelmi szervezetben, hanem az állam politikai életében is egyre kiváltságosabb állásra tett szert, ez pedig urai hatalmának fokozódásához képest egyre jobban a földesúri hatalom alá került. A termelő elemek nagy tömegének munkáján nyugodott a nemes urak anyagi ellátása; a jobbágyság urbéri terhei, évi szolgáltatásai tehát némileg hasonlítanak a modern állam hadi budgetéhez: belőlök nyerték ellátásukat a nemzet azon rétegei, melyek első sorban katonai hivatást teljesítettek, melyekre föltétlenül ki volt terjesztve a vedkötelezettség, míg a jobbágy osztályra az állam formászerűen csak a XVI. században vetette ki a véradót, ámbár földesurai már ez irányban is sokkal előbb igénybe vették azon hadak kiállításánál, melyekkel birtokaikhoz mérten a királyt szolgálták.

A katona és a földműves, a nemes úr és a jobbágy, vagyis az uralkodó osztály és a munkás néptömegek jelzett viszonyán nyugodott tehát a régi Magyarország sociálgazdasági szervezetének sulypontja. Ma még kevéssé ismerjük megalkotását, időnként való módosulásait s a reformokat, melyeket a megromlásából származó bajok orvoslására alkalmaztak. E téren nagy és jutalmazó feladat várakozik még a magyar történetírásra, mert kétségtől egész multunk, nemzeti polgárosodásunk folyamatát megvilágíthatná, sok jelentőséges politikai esemény eddig rejtett okait kideríthetné, a magyar állam sorsának egész alakulatát jobban megértetné e fejlődés szabatos megállapítása. A közintézményeket mindenkor gazdasági alapokra szokták fektetni s csak régi gazdasági viszonyaink ismerete mellett tudhatjuk meg: hogyan szerveztetett a magyar állam, és hogyan segítette elő e szervezet hatalma gyarapodását, nemzetközi szereplését vagy hogyan járult azon válságok előkészítéséhez, melyek időnként sújtották.

Ezuttal olyan időszak sociálgazdasági állapotaival akarok foglalkozni, melyben a katonai osztály már régen szoros nemesi renddé, a földműves nép jobbágysággá átalakulva lép elénk. Célomul azt tűztem ki, hogy e nemesi rendnek s általában az egész akkori kiváltságos osztálynak, számát és vagyoni helyzetét leglényegesebb kútfejében, a jobbágyok évi szolgáltatásaiban

megvilágítsam. Kutatásaim a mohácsi vész utáni harmadik évtizedre, az 1543—1553. évekre s a magyar államterület oly 37 vármegyéjére terjednek ki, melyek az időben I. Ferdinánd király uralma alatt álltak. E vármegyék jobbágy lakosságának számát már volt alkalmam meghatározni. Most földesuraik számát és a földbirtok megoszlását a nemesi társadalomban, melynek képe valamint a régi állam sociálgazdasági szervezete itt tükröződik vissza leghivebben, igyekszem kideríteni. Az összes fekvő birtok legfőbb tulajdonosa elvben ekkor is a szent korona és vezetője a király volt ugyan; de jogait kevés kivétellel tényleg már a kiváltságosak egyházi vagy világi tagjaira ruházta át. Kivülök a birtokosok sorában még a városok szerepelnek, melyek testületileg nemesi jogot élvezvén jobbágy birtokot is szerezhettek. Másféle birtokos — a jobbágyföld tekintetében — akkor az országban nem volt.

A birtokos személyét nézve, a régi államban négyféle földbirtokkal találkozunk tehát: a királyi vagy korona, egyházi — ide soroltam a kegyes alapítványokat, a kórházakat — városi és világi nemesi birtokkal. Az ingatlan vagyon megoszlása e négy csoportban számszerűen kimutatható, de csak annyiban, a mennyiben ez a földbirtok a jobbágyságnak volt művelés végett meghatározott pénzbeli, termény- és munkabeli szolgáltatások fejében átengedve. A földesurak mind a négy csoportjának lehettek s bebizonyíthatólag voltak is saját gazdaságaik, olyan jószágaik, melyeket gazdatisztjeik felügyelete alatt közvetlenül magok kezeltek. Csakhogy e területek, az ugynevezett majorsági földek, allodiális birtokok terjedelme országszerte meg nem állapítható.*)

De nem is ezen allodiális birtokokon nyugodott a régi uralkodó osztályok vagyonszága. Akár milyen terjedelműek lettek legyen, nem az allodiumok nagyságához voltak szabva azon közterhek, melyeket tulajdonosaik viseltek, azon állami köteles-

*) Vannak ugyan egyes jószágok, melyek gazdasági számadásai ránk jutottak, s melyek nagyságát a vetőmag és a termés mennyiségéből legalább hozzávetőleg ki lehetne deríteni. Csakhogy az ily birtokok száma csekély, másrészt van okom hinni, hogy ez időben általában nem valami nagy százalékát tették az országban művelés alatt álló területnek.

ségek, melyeket a nemes embernek teljesítenie kellett. Hány katonával tartozik az ország védelmére táborba szállani, rendkívüli subsidiumok esetén milyen összeget kell a saját zsebéből fizetnie, azt nem allodiumainak terjedelme, nem is ingó vagyonának mennyisége határozta meg. Még a személyes fölkelés kötelezettsége sem az allodiális birtokban, hanem a nemesi kiváltságban gyökerezett, mert terhelte a nemes embert akkor is, ha épen nem volt ingatlana, mi sokaknál bebizonyíthatólag előfordult.

Nem az allodium határozta meg tehát a nemes ember kötelezettségeit az állam és a király iránt. Ez nagyon bizonytalan, a középkori administráció mellett ellen nem őrizhető alap lett volna. Kínálkozott reá szilárdabb, megbízhatóbb eszköz s ez a jobbágybirtok s ennek arányához képest szabályoztatott a honvédelemben való részvétel. Jobbágybirtokának kiterjedéséhez mérten kisebb-nagyobb számú fegyveressel vonult a nemes ur az ellenség elé. Ezt a birtokát használták a reá rótt közterhek kiszámításának kulcsául, a miből szükségképen következtethető, hogy a jobbágybirtok volt a földesuri osztály gazdasági lételemének alapja, megélhetésének, vagyonosságának főforrása s hogy ezen vagyon megoszlásában tükröződik vissza leghívebben az uralkodó osztályok egész anyagi helyzete.

Ilyen jobbágybirtokkal azonban a középkori nemességnek csak egy része bírt, s épen birtokát illetőleg a régi kiváltságos rend két főcsoportra oszlott, melyek nemcsak társadalmi, hanem közjogi és politikai tekintetben is különböztek egymástól. Az egyik csoportba azok tartoztak, kiknek kisebb nagyobb számú jobbágybirtokaik voltak (nobiles, jobbagiones sive portas habentes), a másikba meg azok, kik csupán saját nemesi telkükön gazdálkodtak. Ezek a szegény vagy egy telkes nemesek (nobiles tenuiores sive unius sessionis, portas non habentes). Ez utóbbiak nem soroltattak a földesurak osztályába, mert csak annyi földjük volt, mennyit magok művelhettek s műveltek is. Személyesen katonáskodni tartoztak ugyan s családjokkal egyetemben élvezték a nemesi kiváltságokat. De minden alkalommal megkülönböztetik őket a tulajdonképeni földesuraktól, a törzsökös vagy birtokos nemességtől, melynek jobbágysai voltak s mely nemesak társadalmi, hanem közjogi tekintetben is fölöttük állt, mi az adózás

terén szembetűnő kifejezést nyert. Van ugyan az egytelkesek (egyháziak és királyiak) számának megállapításához elég sok vármegyéből adatunk, de bővebben ezuttal sem velők, sem az egyszerű armalistákkal, kik rangban és vagyonban közel állanak hozzájuk, nem foglalkozhatom. Armalista ez időben még különben is aránylag kevés volt, az egytelkesek pedig kétségkívül a nemzeti vagyon csekély töredékének lehettek urai.

E vagyon kiválóan azok a nemesek élvezték, «kiknek, — mint egykor mondták — a «rég, szent királyok» «az paraszt-ságot alája vetették», kiket, «mind törvénnyel és mind helylyel feljebb ékesítettek, — hogy mezőben lakván az országot őrizzék és annak hasznát derékképen ők vennék.»¹⁾ A nemesség ezen rétege a valódi birtokos, a földesuri a régi Magyarországon, míg egytelkesek és armalisták, habár a nemesi kiváltság osztályosai voltak, habár ingóságban dús vagyon urai lehettek, külön kategóriába tartoztak s társadalmi és politikai befolyás tekintetében messze elmaradtak azon nemesektől, kiknek jobbágybirtokaik voltak.²⁾

E jobbágybirtok természetét és megoszlását először is a földesurak személyi minősége szempontjából fogom megvilágítani. Hogyan és minő szabályok szerint történt a magyar királyság első századaiban azon birtoktestek feldarabolása és szétosztása, melyeket a földesúr meghatározott ellenszolgáltatások fejében a nem-nemes munkás osztálynak állandó művelésre átengedett, azt történetírásunk még nem derítette ki. Sőt egyáltalán nem foglalkozott a kérdéssel, noha a magyar állam szervezésének, a nemzet társadalom-gazdasági fejlődésének egyik leglényegesebb mozzanata, mert rajta nyugodott az egyetemleges nép, a kiváltságolt valamint kiváltság nélküli osztályok egész anyagi létele. Hogyan, minő vajadások és mozgalmak közt jött létre az a szervezet, azt nem tudjuk. De hogy már a XIV. században telje-

¹⁾ Corpus Statutorum Hung. Mun. Szerkesztik *Kolcsányi Sándor és Ócsányi Kelemen*. Első kötet. 262—263.

²⁾ Még Verbőczy ismeretes elmélete a nemesség egységéről is alig alkalmazható teljesen reájok, mert a köz- és magánjog szempontjából lényeges különbségek mutatkoznak, legalább a gyakorlatban, az egytelkes nemesek és a földesurak vagyis a jobbágybirtokosok közt.

sen ki volt fejlődve, az bizonyos. A rendes állami adózás első kezdetétől fogva a jobbágybirtok szolgált az adó alapjául. Olyan alapon, mint földesurának bért, fizetett az államnak adót a jobbágy. Egészen magánjogi birtokszervezetre fektették tehát a közadózást. A jobbágy bizonyos terület után, melyet telkeknek (sessio) vagy házhelynek neveztek, fizette földesurának az úrbért. Az adót az államnak szintén ugyan e telkek szerint szolgáltatta be, mert ezt róta meg az országgyűlés bizonyos fix összeggel, melyet az, ki egész telken élt, egészen, a ki fél vagy negyed telken élt, fele vagy negyedrészen fizetett. Így az addig tisztán magánjogi, földesuri intézmény, a művelt területnek lakott telkekre való darabolása az idők folyamán államjogi jelentőségre vergődött, mert az állami adózás alapjává tétetett.

A jobbágytelkek főfontosságú gazdasági és közjogi egységgé vált tehát. Hogy országszerte ugyanazon elvek szerint kellett a telkek felosztásának végbe mennie, azt bizonyítja nemesak azon tény, hogy hivatalosan, a törvény, az állam minden jobbágytelkek értékét egyformán — Verbőczy 40 arany forintban — állapította meg, hanem az is, hogy az állam szintén ugyanazt az adótételt követelte az ország minden vármegyéjében egy-egy telkek után. A telkek tehát szükségképen ugyanazon gazdasági értéket képviselte mindenütt; a hol a föld minősége jobb volt, ott kisebb, a hol a föld terméketlenebb volt, ott nagyobb terjedelműnek kellett a telkeknek lennie; a föld minősége szerint változott nagysága, de gazdasági értéke egyforma maradt mindenütt, különben az állami egységes adótételt nem alkalmazták volna reá. Így a telkek állandó egység, a nemzet összes vagyonának bizonyos hányada, mely akkép szabályoztatott, hogy egyenlő értéket képviseljen az ország minden részében.

Ez értéket csupán a föld terjedelme és minősége, nem pedig a rajta élő családok száma határozta meg. Az üzleti transactionknál, királyi adományoknál, adás-vevésnél, mi egykor az elzálogosítás alakjában folyt, cseréknél, örökösödési esetekben, jószágfelosztásoknál nem a jobbágyok, hanem a telkek száma említettik.*)

*) Számos régi adat bizonyítja, hogy az egész jobbágytelket mindig 40 fitra becsülték, akár egy akár négy család élt a telken. Ilyen Remete helység becslése 1554-ből.

Midőn később az állami adó egyre gyakoribb lett, midőn megszavazása csaknem évenként ismétlődött s e mellett nagysága is nőttön-nőtt, a telkek közt lényeges különbség támadt, de nem a földesúr, hanem csupán az állam irányában. Az állam nem követelt adót azon telkek után, melyek jobbágy lakóinak bizonyos minimalis ingó vagyonuk, mely a földműveléshez szükséges igásmarhából állt, nem volt. Nem kívánt továbbá adót azon telkektől, melyeket baleset vagy elemi csapás sújtott; tűzvész, árvíz s más szerencsétlenség az illetőknek három évi mentességet biztosított. Ugyan-e kedvezményt élveztek három évig azok, kik pusztá telken telepedtek meg. Mindezek állami adó-mentességben részesültek. Ellenben azon telkek, melyek nem e kategóriába estek, vagyis melyek jobbágy lakóinak megvolt a törvénykívánta minimalis ingó vagyonuk, a XVI. században az állami adózás szempontjából már következetesen portáknak neveztettek. Ezen portákat pedig vármegyénként faluról falura tulajdonosaik nevével együtt majdnem minden új adónál a király és a vármegye képviselői részletesen, gyakran nagy lelkiismeretességgel összeírták s ez összeírások végtelen tömegében régi földbirtokstatistikánk ritka becsü emlékei maradtak reánk, melyek a földesuri osztály számát, vagyoni viszonyait, a jobbágy kézen levő földbirtok megoszlását a legszabatosabban feltüntetik s ezzel tanúságos bepillantást nyújtanak a régi állam és társadalom szociálgazdasági szerkezetének legtitkosabb mélyébe.

A mohácsi vész utáni időkből majdnem minden vármegyéről vannak ily összeírásaink, melyek eddig értékesítetlenül heverték nemzeti történetünk kútfőinek dús lárházában, az országos levéltárban. A régi emberöltők e végtelen becsü emlékeiből állítottam össze a múlt évben a jobbágynépesség számát 1553 körül harmincz vármegyében. Ezuttal magokkal a földesurakkal, a jobbágybirtok közvetlen tulajdonosaival akarok foglalkozni s kutatásaim immár 37 vármegyére terjednek ki, tehát a királyi Magyarország csaknem egész területét felölelik. De az összeírások nem mind az 1553-ik évből, hanem előbből valók s noha ezek száma összesen csak hat, fejtegetéseimben mégis az egész 1543—1553-ki évtizedet összefoglalom. A legtöbb összeírás nemesak a portákat, vagyis az állami adóval megrótt jobbágytelkeket, hanem a bármely oknál fogva állami mentességet élvező, de

azért az úrbéri terheket viselő telkeket, sőt a zselléreket vagyis a jobbágyság legszegényebb elemeit is felölelik s megmondják birtokosuk nevét. A legtöbb vármegyében tehát a birtokosok száma teljesen ki van mutatva, mert említettnek azok is, kiknek csak egyetlen zsellérök volt. A mely család neve nem fordul elő sorokban, az azon időben nem is tartozott az illető vármegye birtokosai közé s legfőlebb egytelkes lehetett.

Fejtegetésem alapjául ismét az a hatalmas folians szolgál,¹⁾ melyet a jobbágynéesség számának kiderítésénél használtam. Sok ezernyi tételéből először is kimutatom minden egyes vármegyében a földbirtok megoszlását a földesurak személyi minősége szerint, azután felsorolok minden egyes birtokost jobbágybirtoka terjedelmével vagyis portái számával, s végül hogy a vagyon megoszlása még szembetűnőbbé váljék, a nemesi birtokos családokat jobbágyportáik számához képest állandó rovatokba foglalom.

És most áttérek az egyes vármegyék viszonyainak részletes föltüntetésére.

Árva.

Az összeírásban²⁾ valami 25 helység szerepel. Volt jóval több, csak hogy ezeket nem földműves, hanem pásztornép — valachi — lakta, mely ez időben még nem vonatott a rendes adózás alá. E falvak azonban épen úgy mint az adózók majdnem mind az árvai várhoz tartoztak. Az egész vármegye ezt a várat uralta, mert a 160^{1/2} portából 132 hozzá tartozott s 28^{1/2} porta maradt nyolcz nemesi családnak, melyek jobbágybirtok tekintetében mind szegényeknek mondhatók, mert egyiköknek sem volt többje öt portánál.

A vármegye összes birtokosai következők:

¹⁾ Országos levéltár Diealis összeírások 61. kötet.

²⁾ Ez az összeírás, valamint a többi vármegyék közül mindazok, hol más évszámot nem említek, 1553-ban készültek.

	Porta ¹⁾		Porta
Árva vára	132	Kubinyi Kristóf	2
Bodor Mihály	4	Medveczky Pál	4
Dávid László	5	Plathy Mihály	2
Jarabek Gergely	3	Turánszky Benedek	5
Kozmovszky Jakab	3 ^{1/2}		

Baranya.

Egész kis ország volt egykor s 1495-ben 15,018^{1/2} adóportát irtak benne össze. 1551-ben, mikor az itt felhasznált kimutatás kelt, e szám lepadt 561^{1/2}-re s a többi vagy török kézben volt s ezzel elveszett a magyar földesúrra és államra nézve, vagy elpusztult s nem adózhatott. Hány falu adózott még ez időben, azt nem állapíthattam meg, mert az összeírás nem falvak, hanem földesurak szerint készült s így sok falu ötször-hatszor is előfordul, a szerint a hány úrnak volt benne birtoka. De sok falunál ott van ez a megjegyzés: deserta vagy non comparuit, a mi annak a jele, hogy a vármegyének összeirt falvaiból is igen sok már nagyon laza kapcsolatban állt magyar királyával és magyar földesurával.

Az 561^{1/2} porta 44 birtokos közt oszlott meg, kik közül 1 királyi, 9 egyházi és 32 család.²⁾ A királyi birtokból akkor semmi sem adózott, egyházi volt 339, marad világiaknak 222^{1/2} porta, melyből 26^{1/2}-nek tulajdonosa nincs megnevezve. E vagyon következő arányban oszlik meg:

0—5 portája van 23 családnak			
5 ^{1/2} —10	•	•	4
10 ^{1/2} —25	•	•	2
25 ^{1/2} -nél több	•	•	3

¹⁾ A legtöbb birtokos portái szanaszét voltak a vármegyében; nemcsak Árvában volt ez így, hanem a többiekben is. En minden birtokosnál összegeztem az egész vármegyében levő portái számát.

²⁾ A világi birtokosok közt, mint a név szerinti kimutatásból kitűnik, egy-egy földesúri családnak összes nagykorú tagjai felsorolva. A könnyebb áttekintés végett s minthogy alantabb úgy is minden birtokos nevét közlöm, itt csak a vármegyében levő családok számát adom. A birtok megoszlásának arányát sem a világi birtokosok, hanem a családok szerint mutatom ki.

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Apáczák budaiak	35	Mecskey István	17 ¹ / ₂
Bagothay János	0*)	Mezőffy István	0
Bagothay Mihály	0	Morgay János	32
Baksay Gáspár	5	Móré László	5
Battha István	1	Nemesek	26 ¹ / ₂
Batthányi László	2	Pálosok bajesi	0
Bertalanffy Gáspár	4	Perényi Péter	27
Bornemisza Farkas	5	Pethe Ferencz	0
Fehérvári káptalan	33	Pécsi káptalan	203
Gergay Ferencz	2	Pécsi őrkanonok	3
Gyulay András	0	Pécsi prépost	15 ¹ / ₂
Horváth György	3	Pécsi püspök	38 ¹ / ₂
Imreffy János	12	Pécsi vicarius	4
Istvánffy Pál	33	Pöstyényi Boldizsár	5
Kálnay János	0	Seged György	6
Kápolnay Ferencz	8	Silkó Jakab	0
Keserő Mihály	0	Somogyvári apát	7
Készás Ferencz	0	Székely Lukács	2
Kozár Mihály	0	Szerecsen János	10
Lénárthy Péter	6	Sziget vára	0
Literáty Bertalan	0	Szoláthy Máté	4
Litheráty Mihály	0	Várday Tamás	2 ¹ / ₂
Macedoniay János	4		

Bars.

Az összeírásban valami 198 falu és mezőváros van felemlítve, melyek közül igen sok a hódolt. A vármegye négy járásra oszlott s a két elsőben az összes jobbágyság földesura az esztergomi érsek volt. Más birtokos csakis a két utolsó járásban akad; itt vannak a hódolt falvak is. Egészben a falvak nagyok és népesekek, főképp a két első járásban. Összeíratott 1559 porta, mely 49 birtokos közt oszlik meg. Közülök egyházi 4, városi 2, család van 35. Egyházi 533, városi 160, összesen 693, marad a családnak 866 porta. Ez következő arányban oszlik meg köztük:

*) A 0-jegy itt és később is azt jelenti, hogy az illetőnek van ugyan jobbágybirtoka, mely azonban azon évben adómentes és így portába összeírva nincs.

0—5 portája van 14 családnak

5 ¹ / ₂ —10	"	"	4	"
10 ¹ / ₂ —25	"	"	9	"
25 ¹ / ₂ —50	"	"	4	"
50 ¹ / ₂ —100	"	"	2	"
100 ¹ / ₂ —200	"	"	1	"
200-nál több	"	"	1	"

A vármegye világi nemessége nem nagy tehát, de a birtokmegosztás igen kedvező, mert a családok csaknem felének van annyi vagy több jobbágybirtoka, mely a tisztességes megélhetést biztosíthatta. Az összes birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Angyal Mátyás	7 ¹ / ₂	Lévay János	225 ¹ / ₂
Baracska János	2	Littassy István	14 ¹ / ₂
Bornemisza Pál	5	Liley János	1
Bossányi Péter	14	Lípeseyek	47
Bucsányiak	4 ¹ / ₂	Majthényiak	65
Dóczy Miklós	79 ¹ / ₂	Maróthy György	7
Dombay Mihály	3	Mérey Mihály	8
Elefánti barátok	12	Noszirai barátok	15 ¹ / ₂
Eszterg. érsek	372	Nyáry Ferencz	5
Forgáchok	126 ¹ / ₂	Pély Antal	14
Gadányiak	4	Sándor Simon	11
Gyepes Péter	5	Selmecz városa	25
Ghyezy József	11	Setótkuthy Farkas	2
Gotthóy Miklós	11	Simonyi Sándor	5
Gosztonyi Miklós	15	Szentbenedeki vár (Eszterg. érsek)	133 ¹ / ₂
Hrussóy János	39 ¹ / ₂	Tajnayak	1
Kálnay Ferencz	14	Tapolesányi Tamás és György	50 ¹ / ₂
Kálnay Imre	23	Török János	3
Kávay József	1	Zelezsényi Máté	12
Kinczy Mihály	6	Zobonya János	20 ¹ / ₂
Kosztolányi György	2 ¹ / ₂		
Körmöcz városa	135		

Bereg.

Az összeírás valami 140 falut említ, melyekben 1176¹/₂ porta íratott össze. Ez 89 birtokos közt oszlott meg, kik közül egyházi 3, kórházi 1, királyi 1, család 59. Egyházi-kórházi 54, királyi

381 $\frac{1}{2}$ összesen 435 $\frac{1}{2}$; marad a családoknak 741 porta. Ez következő arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 30 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	15
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	5
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	*	5
50 $\frac{1}{2}$ -nél több	*	*	4

A vármegye családai közt a vagyonmegoszlás nem épen kedvező, mert a családok csak egy negyedének volt olyan jobbágy-vagyona, melyről feltehető, hogy az uri megélhetést biztosította. Az összes birtokosok névsora itt következik:

	Porta		Porta
Almásy György	2	Horváth Miklós	8
Almásy Pál	2	Ilosvay özv. Andrásné	28
Batthányiak	2 $\frac{1}{2}$	Ilosvay János	4
Báthory András	5	Ilosvay László	2
Begányiak	8 $\frac{1}{2}$	Ilosvay Miklós	5
Beregszászi harátok	26	Ilosvay Orbán	— $\frac{1}{2}$
Bereghyek	9 $\frac{1}{2}$	Ispán Antal	1
Bióy özv. Mihályné	79	Jakcsy Mihály	29
Bilkey György	5	Kászonyi György	2
Bilkey özv. Györgyné	4	Kászonyi Pál	2
Bilkey János	2	Karácsonyi István	3
Bilkey Péter	3	Karolyi Péter	9
Borsvayak	7	Kende Mihály	7
Csapy Ferencz	9	Kerepeczy András	3 $\frac{1}{2}$
Daróczyak	4	Kerepeczy Dömeter	3
Dohay Ambrus	2	Kerepeczy özv. Miklósné	1
Dobó Ferencz	39	Királyi javak Munkácshez	381 $\frac{1}{2}$
Dobronyi Simon	3	Kisfalusy János	2
Eördögh János	4 $\frac{1}{2}$	Komlósyak	7 $\frac{1}{2}$
Farkas György	1	Kórház	10
Gulácsy János	5	Körösy András	2
Guthy Péter	9	Körösy Mihály	2
Halabory György	3	Léleszi prépost	9
Hartványi György	4	Lipsey János	7
Hethey István	3	Losonczy István	20
Homokyak	3	Lónyay András	5 $\frac{1}{2}$
Horváth János	3	Lónyay Gergely	20
Horváth István	6	Lónyay Péter	25 $\frac{1}{2}$

	Porta		Porta
Matusnay Gábor	22 $\frac{1}{2}$	Somogyi László	4
Matusnay Miklós	13	Surányi János	31
Melyth György	23	Surányi Miklós	31 $\frac{1}{2}$
Nagy Demeter	2	Szepesy István	9
Oroszy Demeter	27 $\frac{1}{2}$	Székely Mátvás	1
Ordooz János	3	Szirmay Lajos	3
Ordooz Pál	1	Szürthely György	1
Palkó Ferencz	2 $\frac{1}{2}$	Szürthely Pál	2
Palkó György	1	Tarnóczy özv. Andrásné	1 $\frac{1}{2}$
Pálosok	9	Tarnóczy István	1 $\frac{1}{2}$
Pázmány Péter	3 $\frac{1}{2}$	Tárkányiak	6
Parényi Ferencz	11	Terehy Kristóf	4
Parényi János	53 $\frac{1}{2}$	Ujhelyi Ferencz	8
Pethők	9	Ugray István	5
Pósaházy özv.	10 $\frac{1}{2}$	Vitéz (Kállay) János	8
Silindy János	3		

Borsod.

Az összeírásban valami 177 helység fordul ugyan elő, de néhány nem adózott, igen soknál pedig a birtokos neve nincs ki-téve. Összeíratott 1473 $\frac{1}{2}$ porta és 24 birtokos. Közülök 4 egy-házi és 19 család. Egyházi 174 $\frac{1}{2}$, marad a családoknak 1299, csakhogy 398 $\frac{1}{2}$ porta birtokosa névszerint nem említtetik. A va-gyonmegoszlás aránya következő:

0—5 portája van 5 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	5
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	3
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	*	2
50 $\frac{1}{2}$ —100	*	*	1
100 $\frac{1}{2}$ —200	*	*	2
200-nál több	*	*	1

A megnevezett birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Balajthy Zsigmond	1	Egri káptalan	135 $\frac{1}{2}$
Balassa Zsigmond	281	Esztergomi érsek	14
Bárinus Ferencz	7	Feledy Eustach	7
Báthory András	34 $\frac{1}{2}$	Geszty János	2
Bebek György	195 $\frac{1}{2}$	Horváth Ferencz	21 $\frac{1}{2}$

	Porta		Porta
Horváth özv. Gáspárné ...	18	Perényi Gábor ...	147
Horváthy Albert ...	3	Putnok György ...	21
Görbe család ...	15	Rakoczay Ferencz ...	9 ¹ / ₂
Karthauziak ...	15	Régy Kelemen ...	5
Konovych Miklós ...	7	Serédy Gáspár ...	53
Lászy István ...	2	Szény Rafael ...	25
Pálosok ...	10	Zelizy Tamás ...	10

Esztergom.

Ez a vármegye 1495-ben még 1,100 porta után birt adózni. De 1553-ban már csak 17 helység 142 portával maradt meg területéből a magyar király számára. Csakhamar a vármegye adóügyi elvesztette önállóságát s csekély területén a komáromi dicator szedte be a rovást. Az összeírt 142 porta 4 birtokos közt oszlott meg, kik közül 1 egyházi, 3 család. Egyházi 92 porta, maradt a három családnak 51, mely következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van 2 családnak	
5 ¹ / ₂ —25	* * 0 *
25-nél több	* * 1 *

A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Balassa Menyhért ...	4	Cherneházy András ...	3
Báthory András ...	44	Esztergomi érsek ...	92

Fejérvármegye.

Az összeírás még 1543-ban, kevéssel Fejérvárnak török kézbe jutása előtt készült s ama korból utolsó magyar adóügyi emléke a vármegyének, mely csakhamar kiszakított a királyi államterület kötelékéből. De már Buda elfoglalásával egészen a török uralom torkába esett s az összeírás csupán 16 falura s Székesfejérvár két útezájára — az egyik intra muros, a másik, szent Miklós úteza in suburbio — terjed ki, Batthyánt pedig csak említi azon megjegyzéssel, hogy a török elűzte lakosságát. Az egykor nagy vármegyének csupán foszlányai maradtak meg

tehát már ezen évben a királynak, s csakhamar ezek is elvesztek.

Összeíratott a vármegyében 266 porta, mely 8 birtokos közt oszlott meg: ebből 3 egyházi, öt család. Egyházi tulajdon volt 146 s így a világiaknak 120 porta maradt, melyből azonban 17-nél a birtokos nincs megemlítve. A világiak közt a porták ily arányban oszlanak meg:

0—5 portája van 2 családnak	
5 ¹ / ₂ —10	* * 2 *
10 ¹ / ₂ —25	* * 0 *
25 ¹ / ₂ —50	* * 0 *
50-nél több	* * 1 *

A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Batthányi Ferencz ...	10	Fejérvári prépost ...	12
Berizló János ...	6	Nemesok ...	17
Csegléry Pál ...	3	Podmaniczky János ...	79
Fejérvári káptalan ...	115	Bévay Ferencz ...	5
Fejérvári olv. kanonok ...	19		

Gömör.

Az összeírás 250-nél több falut sorol fel, de igen tetemes azon porták száma, melyeknél a birtokos nincs megnevezve. A vármegye portáinak csaknem felénél el van hagyva a birtokos neve s így e tekintetben az összeírás nagyon hézagos. Összeíratott 1882 porta s 27 birtokos. Ezek közül 5 egyházi, 22 család. Egyházi 136¹/₂, marad a családoknak 1745¹/₂, csakhogy 858 porta tulajdonosa nincs megnevezve. A vagyonmegoszlás aránya következő:

0—5 portája van 4 családnak	
5 ¹ / ₂ —10	* * 7 *
10 ¹ / ₂ —25	* * 3 *
25 ¹ / ₂ —50	* * 2 *
50 ¹ / ₂ —100	* * 3 *
100 ¹ / ₂ —200	* * 2 *
200-nál több	* * 1 *

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Basó Mátyás	177 $\frac{1}{2}$	Korláth Mihály	6 $\frac{1}{2}$
Báthory András	43	Pálosok gombaszögi	7
Bebek György	232	Pethő Gáspár	38
Bejey András	14	Plébános pelsőcezi	7
Bekényi György	8	Polyhosok	2
Csetnekycs	117 $\frac{1}{2}$	Putnoky György	52
Derecsényiek	7	Rakovszky György	14 $\frac{1}{2}$
Egri káptalan	8	Recskyek	3 $\frac{1}{2}$
Esztergomi érsek	112 $\frac{1}{2}$	Stresemlyey András	7
Feledy Eustach	63	Szentannai barátok	2
Hangonyiak	8	Széchyek	52
Heős László	6	Tárnok Ferencz	6 $\frac{1}{2}$
Horváthy Albert	2	Tornaljayak	4 $\frac{1}{2}$
Jánossy Pál	23		

Győr.

Ez a vármegye, mely 1495-ben még 1,973 $\frac{1}{2}$ porta után adózott, szintén már csak foszlányaival tartozott a magyar király területéhez. Valami 46 helységet említ az összeírás, de egy a töröknek adózott, Győr városa s 4 helység nem fizetett adót. Összesen a porták száma csak 238, mely 21 birtokos közt oszlik meg. Közülük 7 egyházi, 13 család. Egyházi 105 $\frac{1}{2}$, marad a családoknak 132 $\frac{1}{2}$, mely ily arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 4 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	5	*
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	2	*
25-nél több	*	2	*

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Ajkay Imre	2	Győri érkanonok (Cust. Ecc.	
Amadé Mihály	3	Jaur.)	13
Amadé László	4	Győri püspök	0
Bakich Péter	32	Héderváryak	36
Baracska Pál	2	Keresztes Márk	12 $\frac{1}{2}$
Csornai prépost	17	Kisfaludy Pál	2
Győri káptalan	37 $\frac{1}{2}$	Lipesey Gáspár	6 $\frac{1}{2}$

	Porta		Porta
Marczaltó Miklós	3	Sitkey János	6 $\frac{1}{2}$
Móriczhidai barátok	6 $\frac{1}{2}$	Szentmártoni apátság	11 $\frac{1}{2}$
Pálffy Péter	7 $\frac{1}{2}$	Szigeti barátok	17
Poky Gáspár	12 $\frac{1}{2}$	Török János	6

Heves.

Valami 148 helység fordul elő az összeírásban, mely azonban szomorú képét nyújtja ama súlyos csapásoknak, melyeket a vármegye ez időben szenvedett s melyek annyira megingatták a birtokviszonyokat, hogy nagyon érthető, miért maradt el a legtöbb helyen a birtokos megemlézése. Számos helység pusztán állott vagy elhamvasztatott, igen sok pedig már áldozatul esett a hódító töröknek. Összeíratott 1473 $\frac{1}{2}$ porta és 9 birtokos. Közülük 3 egyházi, 6 család. Egyházi 212, marad a családoknak 1,261 $\frac{1}{2}$, csakhogy 1041 $\frac{1}{2}$ porta tulajdonosa nincs megnevezve. A vagyonmegosztás aránya következő:

0—5 portája van 1 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	1	*
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	2	*
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	0	*
50 $\frac{1}{2}$ —100	*	1	*
100-nál több	*	1	*

A megnevezett birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Báthory András	21	Jaksyeli	13
Egri káptalan	38	Károlyi Péter	3
Egri érkanonok	4	Losonezy István	113
Egri püspök	170	Perényi Gábor	64
Horváth Ferencz	6		

Hont.

Az összeírás 1549-ben készült s kiterjed a vármegye minden részére, ide számítva Kis-Hontot is, mely akkor Rimaszombat mezővárosból és 42 helységből állt. Noha e vidék a töröktől már

ez időben sokat szenvedett, az összeírás egészben még tűrhetőnek tünteti föl a vármegye állapotát, mely csak pár év múlva érezte igazán az idők mostohaságát. 1549-ben még a birtokviszonyok meglehetősen a régi alapokon nyugosznak, ámbár az összeírt 2023 portából 365-nél nincs a birtokos megnevezve, a mi mindig annak a jele, hogy a földesúr helyzete bizonytalanná kezdett válni, hogy birtoka már legalább is fenyegetve volt, hogy a rovó már nem igen mert személyesen kimenni az illető faluba, különben a földesúr nevét kötelességéhez képest megemlítette volna. Hontban a birtok sajátzerű megoszlása lép elénk. A vármegye nagyobb része egyházi vagy vár-királyi birtok s csak kisebb fele nemesuraké. A 2023 porta ugyanis 31 birtokos közt oszlik meg, kiből 5 egyházi, 1 királyi és 22 család.

Az egyházi 609, a királyi 468 $\frac{1}{2}$ összesen 1077 $\frac{1}{2}$ porta, s így a családoknak marad 945 $\frac{1}{2}$ porta, melyből 365-nek birtokosa nincs megnevezve. A megnevezett családok közt a vagyon következőleg oszlik meg:

0—5 portája van 8 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	8
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	3
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	*	1
50 $\frac{1}{2}$ —100	*	*	0
100 $\frac{1}{2}$ —200	*	*	1
200-nál több	*	*	1

A vármegyében tehát óriási túlsúlyban van a nagybirtok s az 580 portából, melynek birtokosa ismeretes, 422 $\frac{1}{2}$ két család kezén halmozódik fel.

Az összes birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Balassa János	7	Haraszthy János	4
Balassa Zsigmond	128 $\frac{1}{2}$	Jákóffy György és Péter	10 $\frac{1}{2}$
Baloghy János	2	Jánoky István	2
Berényi András	8	Kálnayak	3
Bozóki prépostság	101	Kir. javak Csábrághoz 123,	
Derenesényi Farkas	6	Léváéhoz 285 $\frac{1}{2}$, Maros 60=468 $\frac{1}{2}$	
Esztergomi érsek	236	Korinczy András	4
Esztergomi káptalan	185	Kövér Pál	6
Feledy Eusztach	8	Lipsey János	8
Gosztonyi Miklós	12	Literatus Sebestyén	8

	Porta		Porta
Losonczy István	287	Sembery Boldizsár	6 $\frac{1}{2}$
Madács Miklós (néhai)	15 $\frac{1}{2}$	Setétkuthy Farkas	1
Nyáry Ferencz	29	Tapolesányiak	5
Nyáry Lőrincz	6	Várday Tamás	4
Putnoky György	9 $\frac{1}{2}$	Zenggi püspök	6
Sághi prépostság	81		

Komárom.

A nagy vármegye, mely 1495-ben még 2,161 porta után birt adózni, a török uralom első idejétől kezdve folyton igen sokat szenvedett, s 1553-ban 49 városban és helységben csak 506 $\frac{1}{2}$ porta akadt, mely 36 birtokos közt oszlott meg. Közülök 1 királyi, 2 egyházi és 31 család. Királyi 134 $\frac{1}{2}$, egyházi 203, összesen 337 $\frac{1}{2}$ porta. Marad a családoknak 169, mely a következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van 24 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	2
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	4
25-nél több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Ács (Aich) Jakab	1	Felpóczy Ferencz	17
Amadé Mihály	3	Gadóczy Mihály	1
Bakych Péter	2 $\frac{1}{2}$	Kapocsy Imre	15
Békes Imre	2	Kávay József	4
Bornemisza János	2	Királyi javak	134 $\frac{1}{2}$
Csóka Albert	2	Kolos János	14
Désy Boldizsár	9 $\frac{1}{2}$	Kürthy Pál	3
Dévay János	2	Literatus Márton ^{*)}	3
Enyedy Albert	1	Literatus Mihály	2
Eszterg. érsek	180	Mérey János	1
Füssy Jakab	2	Mérey Imre	1 $\frac{1}{2}$
Füssy Ferencz	2	Muthy Lőrincz	1

*) A Literatus név, mint vizsgálataim folyamán meggyőzőltem, nem mindig vehető Deák családnévnek. Én mindenütt meghagytam s minden Literatust külön családnak számítottam.

	Porta		Porta
Nyáry Ferencz	4	Ugronovics Vid	10
Nyúlak szigeti zárda	14	Ürményi Ferencz	1
Posár Menyhért	40	Vésztóy Gáspár	2
Sándor Gergely	1	Was István	2
Szentpétery János	12	Zoltay Lőrincz	2 ^{1/2}
Tajnay Imre	1	Zomor János	2

Közép-Szolnok.

A vármegye összeírása valami 221 helységre terjed ki, melyek közül egy leégett, 4 a királytól mentességet kapott, s így öt falu portája hiányzik az összeírásból, mely máskülönben a vármegye és a birtokosok állapotát elég normalisnak mutatja. Összeíratott 1,273^{1/2} porta, mely 127 birtokosé volt. Közülök egyházi 6, család 77. Az egyházi birtok — ideszámítva a Frater György, akkor már nem élő erdélyi kinstárnok nevére írottakat, melyek egyébiránt magánvagyonát is teheték, s ez esetben nem az egyházi vagyon csoportjába esnek, mire nézve azonban nincs adatom — 296 porta, s így a családoknak marad 977^{1/2}. Ez következő arányban oszlik meg közöttök:

0—5 portája van 43 családnak			
5 ^{1/2} —10	*	*	21
10 ^{1/2} —25	*	*	5
25 ^{1/2} —50	*	*	6
50 ^{1/2} —100	*	*	0
100 ^{1/2} —200	*	*	1
200-nál több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Ágoston István	1	Beősházy Ferencz deák	14
Ákosy Mihály	4	Berendy János	9
Apácák	0	Boda Imre	1
Báthory András eesedi	4	Bornemisza özv. Boldizsárné	18
Báthory András somlyai	3	Bozzásy Miklós	4
Báthory Imre	1	Budaházy Menyhért	3 ^{1/2}
Becsky	30	Csáky Farkas	7 ^{1/2}
Beney Ferencz	4	Csáky János	14
Beney Máté	4	Csáky Miklós	28 ^{1/2}

	Porta		Porta
Csegy Gáspár	2	Ilosvay Balázs	1
Csegy György	1	Jakesy Mihály	104 ^{1/2}
Csegy Máté	2	Káplyán Imre	1
Csegy Márton	1	Káplyán özv. Jánosné	11
Csiszér Miklós	1	Káplyán György	10
Csomafáy János	2	Káplyán Lőrincz	2
Dengeleghy Ferencz	2	Károlyi Péter	8
Dengeleghy János	2	Kávásy Tamás	2
Désházy Lajos	44	Kopasz Benedek	1
Désházy László	5	Körösy Ferencz	25
Dobay Bernát	1	Körösy Miklós	13
Dobay Ferencz	1	Kusalyi Ferencz	6
Dobay János	0	Literatus Imre	2
Dobay Lázár	6 ^{1/2}	Májady Miklós	1
Dobay Mihály	1	Matusnay György	8 ^{1/2}
Dobzay János	1	Mezőgyáni özv. Lászlóné	1
Drágffy özv. Gáspárné	311	Mindszenthy Abacsuk	3
Eödfény László	7	Mindszenthy György	2
Eörfvényi Ferencz	3	Mindszenthy Kristóf	3
Esztáry Farkas	10	Mindszenthy Péter	1
Farnasy János	3 ^{1/2}	Nagy János	2
Farnasy Mihály	10 ^{1/2}	Nádasdy Boldizsár	0
Fábián Péter	1	Némethy Bertalan	2 ^{1/2}
Filpesy Miklós	2	Némethy özv. Jánosné	4
Frater György (Dncs The-saurarius)	168	Orgonás Ferencz	1
Garay András	2	Orgonás János	1
Gálthóy Máté	2	Paladin János	2
Gönczy János	4	Patay István	0
Halmássy Gergely	2	Pázmány Péter	2
Halmássy György	6	Pekry Miklós	9
Haranghy Eliás	3	Peley Ferencz	6
Haranghy özv. Jánosné	4	Peley Péter	1 ^{1/2}
Haroklányi Imre	1 ^{1/2}	Perneszy Imre	8
Haroklányi Miklós	8 ^{1/2}	Plébános erdődi	12
Hatvány István	4	Plébános nagykorondi	1
Hodosy özv. Ferenczné	0	Plébános örvendi	1
Horváth János	6	Porkoláb Márton	3
Horváth György	14 ^{1/2}	Sarmasághy András	12
Horváth Vid	5	Sarmasághy Mihály	16
		Sárközy Imre	2

	Porta		Porta
Seléndy János	2	Szénás Péter	1
Spáczay Menyhért	1	Szilágyiszeghy Bálint	1
Spáczay Mihály	2	Szilágyiszeghy János	2
Szakácsy Ferencz	1	Szodoray András	1
Szakácsy János	1	Szodoray Mihály	0
Szarvady Boldizsár	3	Szodoray özv. Miklósné	1 ¹ / ₂
Szarvady özv. Lászlóné	2	Trifft vajda	1
Szentkirályi Ferencz	6	Vajda Boldizsár	9
Szentkirályi István	7	Vajda Simon	1
Szentkirályi László	5	Valkay Miklós	6
Szécsy Márton	1	Vay Demeter	4
Szénás András	1	Váradí püspök	114
Szénás György	2	Zunai András	1
Szénás István	1	Zunai István	1
Szénás János	1	Zunai özv. Istvánné	1

Kraszna.

Az összeírás csak 54—55 helységet említ ugyan, de a vármegye egész területét felöleli, mert többször egy nagyobb helység alatt az egész vidéket összefoglalja. Például azt mondja: pertinentiæ Somló, pertinentiæ Rezesalja stb. Össze van írva 841¹/₂ porta (ebből azon évben csak 831¹/₂ adózott), mely 60 birtokosé volt. Ezekből 2 egyházi, 41 család. Egyházi 7¹/₂, marad a családoknak 834 porta; 6 porta tulajdonosa nincs megnevezve. A családok közt a jobbágyvagyon következő arányban oszlik meg:

0—5 portája van 17 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	“	“	8
10 ¹ / ₂ —25	“	“	10
25 ¹ / ₂ —50	“	“	4
50 ¹ / ₂ —100	“	“	1
100 ¹ / ₂ —200	“	“	0
200-nál több	“	“	1

A vagyonmegoszlás tehát a vármegyében sem kedvezőtlen, mert a családoknak valami 40%-ka biztosított anyagi existenciával bírt.

A birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Apafy Gábor	17 ¹ / ₂	Kurbeth Lőrincz	0
Baksay Demeter	4	Krasznyay Ferencz deák	9
Bánffy özv. Gáspárné	39 ¹ / ₂	Literatus Mihály	2
Bánffy István	24 ¹ / ₂	Majady Bertalan	0
Bánffy Miklós	12 ¹ / ₂	Móré Márton	1
Báthory András somlyai	288	Nagy Gáspár	1 ¹ / ₂
Báthory Farkas	3	Nagy Máté	9 ¹ / ₂
Báthory Imre	25	Nagyfalvai plébános	3 ¹ / ₂
Báthory János	21 ¹ / ₂	Nádasdy Bold.	2 ¹ / ₂
Báthory özv. Miklósné	22 ¹ / ₂	Pálosok	4
Bernárd Balázs	8	Pándy Ferencz	5 ¹ / ₂
Bozzásy Demeter	1 ¹ / ₂	Pándy János	4
Bozzásy Jakab	1 ¹ / ₂	Peres Gáspár	4 ¹ / ₂
Bozzásy László	3 ¹ / ₂	Peres Pál	9 ¹ / ₂
Bozzásy Miklós	25 ¹ / ₂	Perneszy Imre	3
Büdöskuthy György	9	Porezy István	9
Csyszér István	1	Rátonyi János	1 ¹ / ₂
Dancs Miklós	17	Réczey Gáspár	18
Dávid Benedek	1 ¹ / ₂	Somaly György	1
Dobay János	19	Sulyok Máté	6
Dobay Tamás	2	Szénás András	4
Drágffy özv. Gáspárné	1 ¹ / ₂	Szénás János	4
Horváth György	27	Szénás István	5
Hosvay Miklós	2	Szele Klára	16
Ippy Bertalan	19	Szele özv. Miklósné	19
Jakesy Mihály	0	Telegdy Mihály	13 ¹ / ₂
Jakesy Miklós	25	Tóth Mihály	9
Károlyi Lőrincz	1	Vajda özv. Lászlóné	2
Kémeöry László	35	Varsóczy Ferencz	1
Körösy Ferencz	1	Várday özv. Ambrusné	8

Liptó.

Az összeírás 63 falu nevét említi, melyek közül Rózsahegy és Lipesét Pekry Lajos birtokát, Rudlafalvát, Fejérpatakat és Chernovát, Rózsahegy mezőváros birtokát privilegiáltaknak nevezi, de azért szabatosan felsorolja portáik számát. Ez az összeírás különösen részletes s felemlíti a falvakat is, melyekben a földesúrnak allodialis birtoka van. Összesen volt Pekry Lajosnak

3, a Szmrecsányiaknak 2 faluban allodiumuk, Rózsahegyen pedig magoknak a polgároknak 12 allodialis, tehát nem úrbéri természetű birtokuk. Ha az urak allodialis birtoka csakugyan ily kevés volt — s valószínű, hogy nem volt több, mert az összeírás még azt is megmondja, hogy Rady László földesúr Iwachnován 3 jobbágytelket magának foglalt vagyis közvetlenül műveli — ez csak megerősíti azon különben is valószínű föltevésemet, hogy a birtokos nemesség anyagi ellátása első sorban a jobbágyföldre volt alapítva. Hogy az összeírás minő részletes, kitűnik abból, hogy a falvakban levő minden hivatalos épületet, például vámházat is fölemlíti s a többek közt azt mondja, hogy a vármegyének Bódogasszony helységben volt akkor székháza.

A vármegye területén összeíratott 360 porta, mely 27 birtokos közt oszlott meg. Közülök 1 egyházi, 1 városi, 21 család. Egyházi 20, városi 13, összesen 33 porta, s így marad a családoknak 327, melyből 15-nek tulajdonosa nincs megnevezve. A családok közt a porták következő arányban oszlanak meg:

0—5 portája van 11 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	4
10 ¹ / ₂ —25	*	*	3
25 ¹ / ₂ —50	*	*	2
50 ¹ / ₂ —100	*	*	0
100-nál több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai névszerint a következők:

	Porta		Porta
Bány János	2	Pékry Lajos	107
Bány Mihály	12	Pothurnyay alispán	15
Benedekfalvyak	5	Pongráczok	27
Boeckayak	4	Rády László	4
Hlinikyek	1	Rakovszky György	10
Kubinyi György	2	Rózsahegy városa	13
Lehoczky János	3	Szentannay György	3
Liptay Lénárd	7	Szentiványiak	5
Okolicsányiak	58	Szmrecsányiak	8
Palugyay György	10	Trnka János	6
Palugyay özv. Jánosné	14	Turóczy monostor	20
Páris házy Jakab	2	Usalyi Péter	1
Páris házy János	2	Vitalis Antal	1
Pekry Gábor	3		

Máramaros.

Az összeírás valami 116 várost és falut sorol fel s általában rendkívül érdekes bepillantást nyújt a vármegye birtokviszonyaiba, melyeknek ez időbeli állapotából azt lehet következtetni, hogy azok egy sajátos történelmi fejlődés termékei s bizonyára a régi honvédelmi szervezettel állanak kapcsolatban. Egy terjedelmes koronajószág körül olyan nagy számú birtokos nemesség jelentkezik, minő másutt — a területhez viszonyítva — sehol sem. A birtokos nemesség mellett van azután nagy számú egy telkes is, kik azonban minthogy nem voltak portáik, nem említvük a birtokos családok sorában. Összeíratott 943¹/₂ porta, mely 171 birtokos közt oszlik meg. Közülök 1 királyi, 5 egyházi, 106 család. Egyházi 14, királyi 345, összesen 359, marad a családoknak 584¹/₂ porta, mely következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van 83 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	13
10 ¹ / ₂ —25	*	*	7
25 ¹ / ₂ —50	*	*	1
50 ¹ / ₂ —100	*	*	1
100-nál több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Albuk János	1	Birthók János	8 ¹ / ₂
Balya György	1	Bizó (konyhai) Mihály	3
Balya Tivadar	1	Bilkey id. János	3
Barczánfalvy János	4	Bilkey ifj. János	1
Barthfalvy Zalul	1	Bilkey Péter	3
Bathyn János	1	Bogdán (uglai) Péter	1
Bathyn István	4	Bogdán özv. Péterné	1
Bathyn Tamás	1	Buthfalvy Lukács	6
Bánk Miklós	2	Brate Koszta	1
Bede János	2 ¹ / ₂	Brodarics Máté	43
Bodey Simon	1	Bud Balázs	1
Beneze id. Elek	5	Bufta Péter	1
Beneze ifj. Elek	5	Csonka János	— ¹ / ₂
Beneze János	2	Csonka István	— ¹ / ₂
Beneze Tamás	1	Csabán Tivadar	2

	Porta		Porta
Dán Simon	1	Kenderes Tivadar	2
Donka (sajói) János	9 ¹ / ₂	Királyi javak	345
Donka Tivadar	1	Kiss (barthfalvi) János	2
Donka özv. Fülöpné	1	Kodré család	1
Dolhay Boldizsár	7	Komlósy János	3
Dolhay Ferencz	3	Komlósy Mihály	6
Dolhay György	30 ¹ / ₂	Kozma Máté	1
Dolhay Imre	63	Kozma Simon	1
Dolhay özv. Péterné	2	Körtvélyesi kalugyerek	4
Drágffy özv. Gáspárné	54 ¹ / ₂	Középapsay Lukács	15
Felsővissóyak	5	Kricsfalusy László	8
Fejér János	1	Kricsfalusy Simon	1
Fieza Illés fejfárfalvi	3	Kun László	12 ¹ / ₂
Fieza Simon	4	Lád György	1
Focsigó Offrin	1	Lád János	2
Focsigó János	1	Lád Máté	1
Fülep Balázs	2	Lád Miklós	1
Gocsa Elek	1	Larion János	1
Gocsa Ferencz	1	Leordinay özv. Lukácsné	1
Gocsa János	1	Leordinay István	2
Gerzes Parkas	2 ¹ / ₂	Lipesev Elek	1
Gerzes János	2	Lipesev özv. Ferenczné	1
Gerzes özv. Tamásné	7	Lipesev János	2
Gorzó László	1	Literatus Máté	3
Horváth István	1	Maros László	4
Hóthpatak Agost	1	Maros Máté	3
Husztv Adám deák	7 ¹ / ₂	Mán János	— ¹ / ₂
Husztv tisztartó	4	Mikolapatak János	1
Illyés János	2	Mirese özv. Jakabné	3
Imre Péter	7	Mirese özv. Istvánné	1
Ivánicsik Tamás és testv.	4	Moldován Gergely	— ¹ / ₂
Jure Tamás	3	Nagyváthy János	19 ¹ / ₂
Jurka János	2	Nán (zlatinai) János	3
Jurka özv. Lukácsné	1	Nán (zlatinai) Mihály	1
Juga (szelestyei) Antal	1	Nán Péter	3 ¹ / ₂
Juga (szelestyei) Toma	1	Nánfalvy György	1
Karácson özv.	1	Nemes Mihály	1
Koroly István	1	Nemes Sándor	1
Koroly Kozma	1	Ongar István	1 ¹ / ₂
Kenderes P.	1	Orda	1

	Porta		Porta
Orosz Lázár	1	Steczka János	1
Panc Mihály	2	Simon András	2
Presbyter Gergely	1	Simon János	1
Presbyter Lázár	0	Sipos Gergely	2
Presbyter Tivadar	3	Susman Demeter	1
Papp Brajkó	1	Sottha (fejéregyházi) Tivadar	1
Papp Ferencz	1	Szaecaly Vankul	1
Papp János	1	Szász Tamás	1
Papp özv. Istvánné	1	Szigethy Antal deák	1
Papp László	1	Szthan András	1
Persee János	2	Szthan Ferencz	2
Pesty András	8	Sztojka Mihály	3
Petrovay György	5	Sztojka özv. Simonné	17
Petrovay István	7	Tatol özvegye	2
Petrovay Péter	11	Tamás Jakab	1
Prikop Mihály	1	Thegze István	1
Raad (somfalvi) Kyre	1	Thegze Miklós	3
Raskó Gáspár	2	Tivadar András	2
Rednek István	1	Truphan özv.	1
Remetei Pálosok	5	Turkos Nyisztor	2
Riskó György	1	Vajnághy özv. Jánosné	1
Riskó János	1	Vajnághy Lukács	1
Román János	1 ¹ / ₂	Vanczfalvy Dániel	2
Román Kozma	— ¹ / ₂	Veresmarthy Tamás	3
Román özv. Lázárné	1	Wlassya (de Mojszen) János	1
Román Simon	1	Wlassya László	2
Román Sándor	1	Uglay Lukács	1
Rónay (alsó-rónai) Péter	3	Ujhelyi Ferencz	1
Rozpaap Miklós	1	Ztecz Elias	— ¹ / ₂
Sándor János	1	Ztecz Miklós	— ¹ / ₂
Sántha András	1		

Mosony.

A vármegyét már a mohácsi vész utáni években, főleg 1529-ben súlyos csapások érték s számos falva elpusztult, egykori vagyonossága pedig állandóan esorbát szenvedett. Ehhez járult utóbb a király spanyol zsoldosainak garázdálkodása, kik néhány falut teljesen kifosztottak, 1553-ban 40 helységben összeirtak

739 portát, mely 17 birtokosé volt. Közülök 3 egyházi, 1 királyi, 13 család. Egyházi 115¹/₂, királyi 477 összesen 592¹/₂, marad a családoknak 146¹/₂ porta. Ez következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van	6 családnak
5 ¹ / ₂ —10	" " 1 "
10 ¹ / ₂ —25	" " 5 "
25-nél több	" " 1 "

Bármi esekély az a jobbágyvagyon, mely a családoknak jutott, mégis kedvező arányban oszlott meg köztök, mert a családoknak majdnem fele jó módúnak látszik.

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Bakich Péter	2 ¹ / ₂	Kir. javak pertinet ad Vienn.	67
Báthory András	4	Láposy Gáspár	16
Brcskay Pál	4	Literatus Inure	3 ¹ / ₂
Fürst Mór	5	Nagyváthy Antal	6
Győri káptalan	18	Pálffy Péter	17
Haplain család	— ¹ / ₂	Puchheim Farkas	46
Horváth Farkas	15	Ranscher Sebestyén	16
Józsa Farkas	14	Szentkereszti apátság	92
Királyi javak	410	Szentmártoni apátság	5 ¹ / ₂

Nógrád.

328 helységet ölel fel az összeírás, csak hogy harmincznél több teljesen pusztá volt, 27-et más okból nem lehetett összeírni, 2 helységben csak egy-telkes nemesek laktak, s általában a vármegye tetemes része már meghódolt a töröknek. Összeírtak 1652 portát, mely 205 birtokosé volt; ebből 2 egyházi, 122 család. Egyházi 71, marad a családoknak 1581 porta, mely következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van	75 családnak
5 ¹ / ₂ —10	" " 22 "
10 ¹ / ₂ —25	" " 17 "
25 ¹ / ₂ —50	" " 3 "
50 ¹ / ₂ —100	" " 1 "
100 ¹ / ₂ —200	" " 3 "
200-nál több	" " 1 "

Az összes birtokosok névsora a következő:

	Porta		Porta
Arany János	4	Daróczy Sándor	2
Apácák	2	Daróczy János	6
Árokháthy Lőrincz	3 ¹ / ₂	Daróczy István	4
Bakocsay Ferencz	10	Dely Bertalan	4
Bakocsay Lőrincz	3	Dengeleghy Gáspár	3
Bakos István	1	Derencsényi Farkas	70
Balassa Imre	123	Derencsényi Lénárd	0
Balassa János	84 ¹ / ₂	Derencsényi Tamás	4
Balassa Zsigmond	88 ¹ / ₂	Derencsényi István	1
Balogh András	2	Dersffy Ferencz	1
Bardócz özv. Mihályné	11	Dombay Tamás	2
Bassó Mátyás	2 ¹ / ₂	Dorcsányi Ferencz	1
Bay Ferencz	— ¹ / ₂	Dorcsányi Balázs	0
Bay Ignác	3 ¹ / ₂	Ebeczky özv. Mátyásné	0
Bártfay Miklós	3	Ebeczky Imre	2
Básthy István	3	Ebeczky László	4
Báthory György	48	Egri káptalan	2
Bebek Ferencz	157 ¹ / ₂	Esztergomi érsek	62
Berényi Gáspár	1	Esztergomi káptalan	3
Berényi György	3 ¹ / ₂	Ettre Benedek	6
Berényi András	3	Ettre Balázs	7
Bély Gergely	0	Ettre Péter	6 ¹ / ₂
Bodonyi Benedek	2	Fábiánfalvy Miklós	6 ¹ / ₂
Bokry István	4	Feledy Eustach	5 ¹ / ₂
Borsvay Miklós	1 ¹ / ₂	Feledy János	1
Csalonjaj Zsigmond	2	Galsay Pál	6
Csehy özv. Mihályné	0	Galsay János	5
Chenger András	1	Géczy Ferencz	2
Chenger Pál	1	Géczy Péter	0
Csery László	0	Géczy Farkas	1
Csery Gáspár	0	Gedey Péter	2
Csery Ferencz	0	Gortvay Péter	1
Czeczey László	9 ¹ / ₂	Hangony György	2
Csókiás Ferencz	6	Herédy István	0
Dalay Zsigmond	1	Horváth György	3 ¹ / ₂
Dalay László	2	Horváth Ferencz	1
Daróczy László özv.	3	Horváth András	4
Daróczy Gál	2	Jákóffy György	1
Daróczy András	2	Jánosy Pál	20 ¹ / ₂

	Porta		Porta
Ispán Gál	3	Marczaly Zsigmond	9
Ivánsey János	0	Marczaly Pál	4
Kalonday Gáspár	2	Marczaly özv. Mihályné	1
Kaposrévy Mátyás	2	Melegh özv. Ferenczné	10
Karthaly Pál	3	Mezey Márton	7
Kátay Tamás	0	Mikótelky János	2
Kéry László	0	Mocsáry Balázs	17
Kisfaludy özv. Ferenczné	1	Mucsinyi Vitalis	1
Kóbor Imre	0	Nagy Sebestyén	7
Kóbor Balázs	2	Nagy Gáspár	1
Kóbor István	0	Nagy György	1
Kopasz Gáspár	1	Nagy János	4
Kóváry László	0	Nagy Tamás	4
Kozárdy Ferencz	5	Nagyfáy Boldizsár	2
Kozárdy Boldizsár	1	Nevery Mátyás	4
Kutassy Pál	0	Nováky János	— ¹ / ₂
Kutassy Balázs	1	Nováky Gergely	— ¹ / ₂
Kutassy György	0	Nyakas György	— ¹ / ₂
Kürtly Ferencz	0	Országh Kristóf	140
Kürtössy László	1	Orbonaaz András	13
Kürtössy Pál	1	Orbonaaz özv. Ferenczné	8 ¹ / ₂
Liberesey Ferencz	5	Palásthy Mihály	2
Liberesey Pál	2	Palojtay János	0
Liberesey Bernát	1	Paska János	5
Liptay János	12 ¹ / ₂	Pásztóy János	8
Liptay özv. Miklósné	2	Pásztóy Ferencz	6
Liptay György	3	Pelényi Bálint	7
Liptay Bálint	1	Pelényi Benedek	3
Liptay Gáspár	1	Pelényi István	0
Literatus Márton	5	Pelényi Mihály	0
Lorantffy Tobiás	1	Perekey Mátyás	3
Losonczy István	194	Pethő Gáspár	5
Lóthó János	2	Pincezy Péter	9 ¹ / ₂
Luka Benedek	5	Piry János	1
Luka János	1	Ragyolezy Kelemen	4
Madách János	5	Ragyolezy Vincze	1
Madách György	2	Ragyolezy Ferencz	8
Madách István	1	Ragyolezy András	4
Madách Márton	1	Ragyolezy Zsigmond	0
Madách özv. Miklósné	1	Ragyolezy Benedek	2

	Porta		Porta
Ragyolezy Albert	1	Tarnóczy Sebestyén	10
Ragyolezy Miklós	6	Tárnok Kristóf	2 ¹ / ₂
Rátkay Demeter	1	Tercsy Mihály	1
Rhédey Ferencz	3	Tercsy özv. Györgyné	1
Romhányi Benedek	1	Tercsy Albert	0
Romhányi özv. Istvánné	2	Teremney özv. Ferenczné	2
Romhányi Ferencz	12	Teremney Mátyás	2
Sápy Sándor	4	Toldy János	2
Sarkantus András	4	Tóth Mihály	0
Spáczay János	1	Török Antal	1
Sewy András	4	Török Bernát	0
Sóos Tamás	9	Trombitás László	1
Sóos Sebestyén	5	Uza Miklós	2
Szántay Osvát	1	Váczi káptalan	2
Székely Simon	12	Válthy Albert	0
Székely Ferencz	10	Verbóczy Imre	6
Szilassy György	1	Verebélyi János	6
Szörényi Péter	15	Veselényi Miklós	5 ¹ / ₂
Szöllősy János	10	Veselényi Márton	2
Szöllősy Lőrincz	9 ¹ / ₂	Vidffy Pál	10
Szöllősy Miklós	3	Zagyvay Zsigmond	6 ¹ / ₂
Tahy Ferencz	49 ¹ / ₂	Zalathnay Jakab	0
Tarcsay Gergely	3	Zima György	7
Tarcsay János	2		

Nyitra.

Ez volt az ország egyik legnagyobb, legtöbb adóportával bíró vármegyéje. Az összeírásban valami 420 falu és város neve fordul elő. Köztük van Szakoleza királyi város is, mely akkor még szintén portaszám szerint adózott. Három falu azonban pusztá volt, néhány akkor kezdett épülni, néhány pedig meghódolt a töröknek. Összeíratott 4,609¹/₂ porta, mely 121 birtokos közt oszlik meg. Közülök 6 egyházi, 3 városi, 105 család. Egyházi 814¹/₂, városi 24, maga Szakoleza városa 105 összesen 943¹/₂ porta. Marad a családoknak 3666 porta; 23 porta birtokosa ismeretlen. Még sokkal több portánál nem mondja meg az 1553-ki összeírás a birtokos nevét. De a hiányt részben egy 1548-ki összeírásból pótoltam. A vagyonmegoszlás aránya következő:

0—5 portája van 36 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	•	•	19
10 ¹ / ₂ —25	•	•	31
25 ¹ / ₂ —50	•	•	8
50 ¹ / ₂ —100	•	•	4
100 ¹ / ₂ —200	•	•	2
200 ¹ / ₂ —500	•	•	4
500-nál több	•	•	1

A vagyon tehát igen kedvezően oszlott meg a vármegye birtokos családai közt, mert a családoknak csaknem fele jómódúnak vagy gazdagnak mondható.

Az összes birtokosok névsora következő:

	Porta		Porta
Apponyi Benedek (1548-ban még János, Tóbiás, Mátyás) 91		Dombay Mihály (48)	3
Babos Bálint	1 ¹ / ₂	Doroszlóyak (48)	1 ¹ / ₂
Babindalyak	1	Dovorányi Mihály	11
Bajmócsi plébános	31	Dóczyak	20
Bakyth Pál	277 ¹ / ₂	Degon Mihály	1
Balassa	16 ¹ / ₂	Egresdyek	3
Balogh Ferencz	13	Elefánty Márton	26
Baracskaayak	21	Elefánty János	26
Bánffy László	110 ¹ / ₂	Emőkeyek	22 ¹ / ₂
Báthory András	285 ¹ / ₂	Erdőhegyiek	4
Beznákok	4	Eszterg. érsek	280 ¹ / ₂
Bélayak	— ¹ / ₂	Eszterg. káptalan	22 ¹ / ₂
Bogáthy János	2	Ezdeghyek	2 ¹ / ₂
Bornemisza Pál	22	Farkas Ignác	10
Boronkay János	0	Filpésy Péter	5
Borsyak	11	Forgáchok	178 ¹ / ₂
Boryak	16	Forrószeghyek	3
Bossányi Kristóf	23	Gyepes Miklós (48)	6
Bossányi Mátyás	25 ¹ / ₂	Gosztonyi Miklós	11
Bucányiak	18 ¹ / ₂	Gotthóy Miklós	25
Bybyek	8 ¹ / ₂	Ghyezy József	4
Családy András	23 ¹ / ₂	Ghyezy János	2 ¹ / ₂
Csermény Péter	12 ¹ / ₂	Hegyi György	9
Cheznyek	3	Hliníkyek	2
Damián mester	13	Horváth Miklós	6
Dolgos Tamás	39 ¹ / ₂	Hrussóy özv. Jeromosné	5 ¹ / ₂
		Hrussóy János	11

	Porta		Porta
Illyés Tamás	3 ¹ / ₂	Pósár Menyhért (48)	6
Kaplaty Ferencz	7 ¹ / ₂	Praznóczy Pál	5
Kapocsy Imre	7	Privigye városa	6
Kálnay Imre	30 ¹ / ₂	Rajcsányiak	7 ¹ / ₂
Kéméndy Péter	12	Récsényi Imre	22 ¹ / ₂
Koloniak	11 ¹ / ₂	Salgayak (1548-ban Balázs és István)	9 ¹ / ₂
Korosyak	14 ¹ / ₂	Salgay Sándor (1548)	2
Köröskényiek	5	Sibrik György	2 ¹ / ₂
Literatus Tamás	2	Simonyiak	12
Literatus Orbán	5	Sókyak	16
Losonczy István	64 ¹ / ₂	Sólyom András	4 ¹ / ₂
Majthényi János	20	Surányiak	7
Majthényi Bertalan	40	Szakoleza városé	8
Marsovszkyak	2	Szakoleza (maga a város)	105
Mekesey István	20	Szentkeresztiek	9 ¹ / ₂
Mérey Gáspár	43	Szentmihályúriak	1
Mossóczyak	5 ¹ / ₂	Szentpály Ferencz	3
Motesiczky János	4	Szentpétery János	17
Nagyszombat városa	10	Szeptenczy György	7 ¹ / ₂
Nemesek	23	Szerdahelyiek	22
Nyáry Ferencz	2; 4 ¹ / ₂	Tardy Gáspár	7 ¹ / ₂
Nyitrai káptalan	68	Tárnok János	3
Nyitrai püspök	388	Turcsányiak	3
Ocskayak	15	Ujfalussy Gergely	57
Ország Kristóf	423	Ujfalussy Miklós	24
Onoryak	10	Ujhelyi prépost	24 ¹ / ₂
Osztrósi János néhai	2 ¹ / ₂	Vajda György	3 ¹ / ₂
Paczolayak	1 ¹ / ₂	Vásárdy Péter	25
Patvaróczyak	11 ¹ / ₂	Zavaryak	35 ¹ / ₂
Páruiczayak	3	Zay Ferencz	6
Podmaniczkyak	16 ¹ / ₂	Zermegh János	2
Pernstein özv. Jánosné	780	Zobonya Imre	25 ¹ / ₂
Pélyek	2	Zomor János	14
Pogrányi Mihály	4	Zsámbokréthy Boldizsár	25
Pogrányi Pál	5 ¹ / ₂		
Possay János	29		

Pozsony.

Az összeírás valami 228 helységet említ, melyek közül 3 akkor épülőfélben volt. Összeíratott 3265 porta, mely 89 birtokos közt oszlott meg. Közülök 10 egyházi, 1 királyi, 2 városi és 70 család. Egyházi 355 $\frac{1}{2}$, városi 261, királyi 300 $\frac{1}{2}$ összesen 917 porta. Marad a családoknak 2,348, mely következő arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 35 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	8
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	13
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	*	5
50 $\frac{1}{2}$ —100	*	*	3
100 $\frac{1}{2}$ —200	*	*	3
200 $\frac{1}{2}$ —500	*	*	2
500-nál több	*	*	1

Itt is volt tehát nemesak dúsgazdag, hanem aránylag számos jómódú nemesi család. A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Amadé László	34	Czobor Gáspár	7
Amadé Mihály	34	Czobor János	36
Angyal Mátyás	7	Dobszay János	9
Apay István és Albert	1	Egyházasgelei plébános	5
Aranyassy Kristóf	2	Erdőhegyi Benedek	4
Athinay Miklós	2	Esztergomi érsek	126
Balkith Péter	57	Farkas Ignác	46 $\frac{1}{2}$
Báthory András	216 $\frac{1}{2}$	Farkas János	12
Bejezy (Beyehy) Ambrus	1	Földes Márton	12
Bély Simon	1	Fuggerek	317
Bessenyei György	1	Győri káptalan	16
Biby István	4	Győri püspök	49
Bornemisza Sebestyén	1	Görgetegi Bernát	1
Bucsuházy Tamás	3	Hédorváry árvák	17 $\frac{1}{2}$
Borsy Florián	9	Hegyi Tamás	9
Borsy Tamás	10	Illésházy Tamás	25
Bucsányi Zsigmond	13	Ilméry Imre	12
Csiba József	1	Illyés Ferenc	1
Csorba Farkas	10	Kamarjay Tamás	2
Csorba János	4	Kéméndy Péter	40

	Porta		Porta
Keresztes Lukács	1	Pozsonyi káptalan	105 $\frac{1}{2}$
Királyi javak	300 $\frac{1}{2}$	Pozsony városa	28
Kondé Lázár	5	Pethő Antal	4
Laky Máté	2	Ravonyi Mihály	7
Leégly István	2	Répfáy Ferenc	9
Lévay János	15	Sándor Ferenc	4
Limpacher Leopold	28	Sanka György	1
Lipsey Gáspár	19	Sághy Imre	2 $\frac{1}{2}$
Literatus Ferenc	3 $\frac{1}{2}$	Sárkány János	11
Literatus Márk	1	Sárközy Kristóf	1
Losonezy István	101	Serédy Gáspár	692
Majthényiak	15	Soldos György	1
Mérey Mihály	80 $\frac{1}{2}$	Soós György	1
Molnár Lukács	1	Spáczay Márton	13
Nagymagyarai plébános	3	Szilva Osvát	2
Nagyszombati apácák	40	Tárnok János	2
Nagyszombat városa	133	Tóth Tamás	5 $\frac{1}{2}$
Nyáry Ferenc	136	Török Kristóf	4
Nyulak szigeti klostrom	1	Vas István	1 $\frac{1}{2}$
Olgyayak	1	Venturini	1
Ó-budai apácák	107	Zalay Péter	2
Ó-budai káptalan	3	Zavary Kristóf	10
Pálffy Péter	24	Zobonya Imre	7
Özv. Pernsteinné	161	Zomor János	19

Sáros.

Az összeírás 267 helységet sorol fel, melyből ötöt kizárólag egy telkes nemesek laktak. Ez az összeírás szintén igen részletes s fölemlíti az allodialis birtokokat is. Említ összesen 21-et. Adatai szerint a makoviczai vár összes falvaiban, melyek száma 70-re ment, akkor a földesúrnak, Serédynek csak egyetlen faluban Hozzumezewn volt allodiuma. Itt is megerősítést nyer tehát nézetem az allodialis birtokok ez időbeli csekélyebb kiterjedéséről.

Összeírtak a vármegye területén 1397 $\frac{1}{2}$ portát, mely 104 birtokos kezén volt. Közülök 1 királyi, 2 egyházi, 3 városi, és 61 család. Királyi 97, városi 180 $\frac{1}{2}$, egyházi 16 $\frac{1}{2}$ összesen 294

porta. Marad tehát a családoknak 1,103¹/₂, mely következő arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 30 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	13
10 ¹ / ₂ —25	*	*	9
25 ¹ / ₂ —50	*	*	2
50 ¹ / ₂ —100	*	*	3
100-nál több	*	*	4

A birtok megoszlása tehát elég kedvező, mert a családok csaknem egy harmada jómódú vagy gazdag volt.

A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Asguthy Benedek	1	Dobay János	5 ¹ / ₂
Bajory Boldizsár	4 ¹ / ₄	Dobay Kristóf	3
Bajory özv. Tamásné	3	Dobzay László	2
Bakonyi Tamás	2 ¹ / ₂	Dukafalvay István	1
Bálpataky Miklós	— ¹ / ₂	Dyrholecz Pál	17 ¹ / ₂
Bardó Mihály	5	Eperjes városa	49
Bánó Ferencz	1	Farkas Ferencz	3 ¹ / ₂
Bánó János	1 ¹ / ₂	Farkas Márton	3 ¹ / ₂
Bánó Imre	1 ¹ / ₂	Filpesy Albert	1
Bárány Márton	6	Friczy Márton	5
Bártfa városa	108	Geezey András	— ¹ / ₂
Benyó András	4	Geezey Márton	9
Bertóthy György	22	Gergellaky János	2 ¹ / ₂
Bertóthy Imre	15 ¹ / ₂	Gombos János	3
Berzeviczy Frigyes	4	Gombos Pál	2
Berzeviczy Kristóf	11 ¹ / ₂	Gyármány János	1 ¹ / ₂
Berzeviczy Márk	5 ¹ / ₂	Gyármány Kristóf	3
Berzeviczy Márton	1	Gyármány Zsigmond	3 ¹ / ₂
Bornemisza Benedek	12	Hanczkovszky Tamás	2 ¹ / ₂
Bornemisza Miklós	2 ¹ / ₂	Hedry András	1 ¹ / ₂
Both János	6	Hedry Boldizsár	1 ¹ / ₂
Bosiczky Benedek	— ¹ / ₂	Hedry György	1 ¹ / ₂
Bosiczky Ferencz	— ¹ / ₂	Hedry János	7 ¹ / ₂
Butykay Benedek	1	Horváth János	17
Butykay Péter	1 ¹ / ₂	Horváth Kristóf	10
Buzinkay Péter	7	Horváth László	18
Csuda Bálint	3	Hosszúmezey Benedek	1
Csuda György	2	Hosteez Mihály	1 ¹ / ₂

	Porta		Porta
Ipolyfy Imre	6	Roskoványi Ferencz	4 ¹ / ₂
Jekelfalussy Gergely	1 ¹ / ₂	Roskoványi Kálmán	4
Kálnásy Ferencz	1 ¹ / ₂	Roskoványi Lőrincz	0
Kálnásy János	2 ¹ / ₂	Sebesy Ferencz	11 ¹ / ₂
Kapy György	94 ¹ / ₂	Sebesy János	13 ¹ / ₂
Kapy János	19 ¹ / ₂	Semsey János	69 ¹ / ₂
Kellemesy Ferencz	3	Serédy Gáspár	125
Kékedy Antal	4 ¹ / ₂	Sombor Gáspár	1 ¹ / ₂
Királyi javak a sárosi várhoz	88	Soós Albert	18 ¹ / ₂
Királyi javak a szepesi várhoz	9	Soós Ferencz	38
Klarisszák	5	Soós György	45
Koritnyánszky Antal	3	Szeben városa	23 ¹ / ₂
Kükemezey Balázs	2	Szepesi káptalan	11 ¹ / ₂
Kükemezey Gergely	3 ¹ / ₂	Szinyey István	29
Liptay Lénárd	3	Szinyey László	23
Literatus özv. Zsigmondné	8 ¹ / ₂	Tarczay György	56 ¹ / ₂
Loboczky Mátyás	126 ¹ / ₂	Tornay János	5
Melezer János	7	Trocsányi Antal	1
Monaky Ferencz	3 ¹ / ₂	Trocsányi id. János	1 ¹ / ₂
Nagy János	1	Trocsányi ifj. János	1
Putnokoy Péter	5	Trocsányi Péter	2
Rakatay István	4	Uz Bertalan	16
Raszlavicz özv. Benedekné	5	Uz György	5 ¹ / ₂
Raszlavicz Ferencz	15	Werner György	21
Roskoványi Antal	6		

Somogy.

Az összeírás 1550-ben készült s rettenetes képét adja a vármegye pusztulásának. 1229 portát írtak össze abban a vármegyében, melynek területén 1495-ben még 11,084, sőt 1542-ben is 6,536 porta adózott, mely tehát az országnak egyik legnépesebb és bizonyára egyik legfejlettebb, gazdaságilag jómódú vidéke volt. De már 1550-ben mindenütt a pusztulás eljlesztő képe lép előnk. Valami 280 helység van ugyan összeírva, de igen sok falu részben, sok pedig teljesen elpusztult. Tizenöt pusztán álló helység említettik; néhány, például Ewr és Sarkad akkor kezdett ujja épülni.

Az 1229 portán 110 birtokos osztozott; ebből egyházi 4,

esalád 79. Egyházi 37 $\frac{1}{2}$ s marad a családoknak 1,191 $\frac{1}{2}$ porta, mely következő arányban oszlik meg közöttük:

0—5 portája van 55 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	*	*	14
10 $\frac{1}{2}$ —25	*	*	4
25 $\frac{1}{2}$ —50	*	*	3
50 $\frac{1}{2}$ —100	*	*	1
100 $\frac{1}{2}$ —200	*	*	1
200-nál több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Allya Máté	123	Eszpetey György	1
Allya Benedek	8 $\frac{1}{2}$	Farkas Mihály	1
Allya Bálint	4	Fánchy György	8 $\frac{1}{2}$
Babics Gergely	1	Fánchy János	6
Bagoday András	0	Fánchy özv. Mihályné	1
Batthányi Benedek	0	Gombay Bálint	4
Batthányi Kristóf	14	Gombay Ferencz	1
Batthányi Mihály	3	Gyulaffy László	2
Batthányi Ferencz	6 $\frac{1}{2}$	Horváth János	0
Bán özv. Györgyné	1	Horváth Péter	5
Báthory András	387	Huszár János	2
Beleznay Farkas	1	Imrefy János	6
Berjeghy Domokos	5	Imrefy Ferencz	5
Bocskay Ferencz	4	Inakody Péter	2
Bordác János	8 $\frac{1}{2}$	Ispán Máté	1
Bornemisza Pál	2	Ispán Márton	1
Bornemisza Mihály	5	Kaczor György	0
Both György	9 $\frac{1}{2}$	Kálnay János	2 $\frac{1}{2}$
Csányi Ákos	6	Keczer Pál	3
Csányi Márton	1	Keczer István	2
Csipesev Pál	1	Keeskés Pál	5
Csurgói vár provisor	4	Keresztury Imre	1
Csurgói archidiacon	2	Komornik János	7
Davóthy György	5	Koroknay Máté	4
Derecskey Pál	2	Kutasy István	4
Dersffy Farkas	52 $\frac{1}{2}$	Kürthössy János	2
Desew Mihály	2	Kürthössy Imre	0
Dombay János	1	Laky özv. Lázárné	1
Essegváry Farkas	3	Lengyel Boldizsár	1

	Porta		Porta
Literatus Pál	0	Pribék Demeter	1
Literatus Bálint	3	Rajky Gábor	1
Literatus Máté	8	Saller György	4
Literatus Imre	6	Szennyesy Ferencz	3
Literatus özv. Jánosné	0	Szentkirályi Máté	2
Loránt Miklós	0	Szerdahelyi István	3
Magyar Bálint	3 $\frac{1}{2}$	Szerdahelyi Erzsébet	0
Maladény János	3	Szerdahelyi Mihály	0
Messer György	1	Székely Ferencz	9 $\frac{1}{2}$
Mérey Mihály	9	Székely László	17
Mindszenty László	1	Székely Lukács	5
Nagy Máté	9 $\frac{1}{2}$	Szörényi János	1
Novák János	5 $\frac{1}{2}$	Tahy Ferencz	39 $\frac{1}{2}$
Nádasdy Tamás	22 $\frac{1}{2}$	Torkos Péter	2
Nádasdy Ferencz	1	Török Ferencz	2
Pattantus Miklós	1	Török György	2
Perneszy Ferencz	37	Török János	58
Perneszy Egyed	4	Ugron özv. Mihályné	2
Perneszy András	3	Várday Zsigmond	76
Pethő Mihály	1	Veszprémi püspök	27 $\frac{1}{2}$
Pethő János	4	Wessey László	5
Plebános, marczali	2	Zalay Kelemen	76
Plebános, baboecsi	6	Zalay Lénárd	0
Podgorjay István	1	Zoltay István	2
Porkoláb Márton	10	Zöld István	2
Porkoláb István	0	Zurányi János	5

Sopron.

Az összeírás 146 mezővárost és falut említ. Ezekből azonban 13-nál sem a tulajdonosok neve sem a porták száma megmondva nincs, 14 faluban kizárólag: egyben részben egy telkes nemesek laktak, a hol tehát porta nem is volt. Más különben az összeírás igen részletesnek látszik s a falvakban levő allodialis birtokot is megemlíti. 18 allodiumról tesz említést különböző falvakban. Sarkában a névszerint felsorolt hat földesúr közül háromnak volt külön-külön maga kezelte jószágga. Az allodialis birtok tehát e vármegyében is csak csekély százalékát tehetta a művelés alatti területnek.

Összeiratott 1279 porta, mely 72 birtokos közt oszlott meg; közülök egyházi 8, királyi 1, városi 1, család 47. Itt tehát a birtokok minden neme képviselve volt. Egyházi 94 $\frac{1}{2}$, királyi 90, városi 121, összesen 305 $\frac{1}{2}$ porta. Marad tehát a családoknak 973 $\frac{1}{2}$ porta; 27 porta birtokosa nincs megnevezve, a többi következő arányban oszlik meg:

0—5 portája van 27 családnak	
5 $\frac{1}{2}$ —10	* * 8 *
10 $\frac{1}{2}$ —25	* * 5 *
25 $\frac{1}{2}$ —50	* * 3 *
50 $\frac{1}{2}$ —100	* * 2 *
100 $\frac{1}{2}$ —200	* * 1 *
200-nál több	* * 1 *

A vármegye összes birtokosai következők:

	Porta		Porta
Akács Antal	1	Kovács Lőrincz	1
Bagody György	12	Kovács Tamás	1
Bikk özv. Jánosné	2 $\frac{1}{2}$	Kozmer László	0
Bodor Mihály	1	Ládonyi Demeter	3 $\frac{1}{2}$
Body Gáspár	6 $\frac{1}{2}$	Laky Balázs deák	2
Bornemisza (kapornaki) Pál deák	26 $\frac{1}{2}$	Literatus Ádám	6
Csáky István	6	Literatus Sixtus	0
Cseh Ferencz	13	Mestery György	4 $\frac{1}{2}$
Chernel Ambrus	1	Nádasdy Tamás	389
Czirák Pál	2	Niczky Gáspár	21
Csornai prépost	22	Nemeseké	27
Desewffy Ferencz	3	Ostffy özv. Balintné	2
Dóczy Simon	4	Ostffy Benedek	1
Gosztonyi István	10	Ostffy Domokos	7 $\frac{1}{2}$
Gróff Bernát	6	Ostffy Jakab	19 $\frac{1}{2}$
Győri káptalan	8	Ostffy Tamás	19
Győri püspök	45	Óvár várához	18
Józsa Farkas	6 $\frac{1}{2}$	Pápóczy prépostság	5 $\frac{1}{2}$
Káldy Bernát	2	Plébános, csepregi első	1
Káldy Imre	2	Plébános, csepregi második	0
Kemecsey József	3	Plébános, horpachi	0
Kezew várához	55	Potyondy Benedek	0
Kisfaludy Pál	2	Sárkány Antal	14
Kisfaludy Péter	4	Seged György	0
Korotnay Péter	1	Soos Ferencz	10
		Soproni keresztések	14

	Porta		Porta
Sopron városa	121	Viczay Mihály	7 $\frac{1}{2}$
Szecsődy Osvát	1	Vissy Gergely	1
Szombathely várához	17	Vadosfalvy László	2
Tahy Bernát	2	Vághy László	3
Tarródy Benedek	4	Vághy özv. Mihályné	0
Tholköteő Máté	0	Weispacher Lipót	51
Tárnok János	1	Zalay Benedek	16 $\frac{1}{2}$
Teuffel Lanzsér várához	150	Zalay Ferencz	2
Tóth László	1	Zalay István	7 $\frac{1}{2}$
Török János	57	Zalay Péter	17
Viczay Balázs	6		

Szabolcs.

E vármegye összeírása 1549-ben kelt, vagyis olyan időben, midőn ezt a vidéket még nem igen viselte meg az országra súlyosodó török uralom, melynek hatásait csakhamar ő is fájdalmasan érezni kényszerült. Valami 193 falu említettik, melyek nagy része nagy és népes s melyekben csak adózó porta 3824 találtatott, vagyis nem sokkal kevesebb, mint 1495-ben, mikor számuk 4308-ra ment. Egyedül Maghy falu nem adózott, mert teljesen leégett; Saapot és Földest egészen, Orost meg részben egy telkes nemesek lakták.

A 3824 porta 218 birtokos közt oszlott meg, melyből 1 királyi, 5 egyházi és 134 család. Egyházi 226, királyi 66, összesen 292 porta s így a családoknak marad 3532 porta, melyből 2-nek birtokosa nincs megnevezve. A családok közt a vagyonmegoszlás aránya következő:

0—5 portája van 55 családnak	
5 $\frac{1}{2}$ —10	* * 27 *
10 $\frac{1}{2}$ —25	* * 25 *
25 $\frac{1}{2}$ —50	* * 11 *
50 $\frac{1}{2}$ —100	* * 8 *
100 $\frac{1}{2}$ —200	* * 4 *
200 $\frac{1}{2}$ —500	* * 3 *
500-nál több	* * 1 *

Ez a vagyonmegoszlás elég kielégítőnek tünteti föl a vármegye nemességének anyagi helyzetét, mert legalább 52 család-

nak volt annyi vagy még több jobbágybirtoka s ennek következtében annyi jövedelme, mely megélhetését kellően biztosíthatta.

Az összes birtokosok a következők:

	Porta		Porta
Alapy Fábrián	7	Bolthy Balázs	25
Anáresy Péter	11	Bolthy Péter	2
Apaggy Ferencz	2	Bulyi Ambrus	3
Apaggy özv. Jánosné ...	3	Bulyi Gergely	1
Apaggy Péter	3	Bulyi Miklós	3
Apaggy Tamás	5	Bulyi Pál	2
Arácsy Gergely	2	Borbély özv. Lőrinczné ...	3
Asztalnok János	5	Bornemisza özv. Boldizsárné	34
BacsKay Ferencz	3	Bornemisza özv. Miklósne	14
Bagy Mihály	2	Borsoló Tamás	1
Bajoni özv. Benedekné ...	120	Brodaries Máté	4
Bakay Imre	1	Csapy Ferencz... ..	17
Bakay Máté	4	Császary Ferencz... ..	10
Balogh Antal	2	Cseres György	6
Balogh György	2	Czeczey Lénárd	7
Balogh Imre	3	Csicsery Ambrus	2
Bácsmegyei Péter	5	Czibak Péter	12
Bácsy Benedek	8	Csobay Kristóf... ..	9
Bácsy György	4	Csontos özv. Andrásné ...	3
Báthory András	354	Csúry László	6
Báthory özv. Bertalanné ...	37	Derenesényi Pál	4
Báthory Farkas	16	Dersy Ambrus... ..	10
Báthory Imre	82	Dersy Benedek	8
Báthory János	19	Dersy Ferencz... ..	6
Báthory László	9	Dersy István	3
Báthory özv. Miklósne ...	8	Dersy Jób	14
Berencsy Gáspár	2	Dersy özv. Máténé	7
Bessenyei Mihály	6	Dersy Miklós	35
Bélteky Pál deák	7	Dobó Ferencz	31
Bodó Albert	3	Dobó István	8
Bodó András	3	Egri káptalan	146
Bodó Ferencz	15	Endesy Kristóf	1
Bodó özv. Ferenczné	50	Erdőhegyi János	3
Bodó Jakab	1	Esztáry Farkas	13
Bogáthy István	60	Farkas Demeter	9
Bogdányi János	3	Farkas György	2

	Porta		Porta
Farkas János	3	Kemecsey István... ..	7
Farkas Sándor... ..	3	Kenderesy Péter	14
Füló Antal	3	Kéresy István	2
Garay Márton	2	Kéresy Miklós... ..	1
Gálthöy Máté	3	Királyi javak Kisvárdához	66
Gávay Lukács	4	Komoróczy György... ..	13
Gergely presbyter	1	Kónya György	5
Géry Antal	1	Kónya Lajos	8
Gombos Tamás	5	Körösy Miklós	4
Guthy (Nagy) Péter	19	Kutasy István	6
Guthy (Kis) Péter	8	Leleszi prépost	4
Guthy Tamás	5	Lípesev János... ..	3
Haranghy János	8	Literatus Bálint	1
Hódossy Albert	11	Literatus Ferencz	1
Hódossy özv. Andrásné ...	1	Literatus Lajos	35
Hódossy Péter... ..	1	Losonezy Antal	51
Hódossy Tamás	13	Losonezy István	28
Horváth Márk... ..	13	Lóvey György	6
Hotykay István	2	Magy Péter	35
Ibrányi János	2	Márton Péter	3
Ibrányi Miklós	103	Megyery Gáspár	3
Iklódy György... ..	1	Megyery János	1
Iklódy Máté... ..	8	Megyery Miklós	11
Ispán János	1	Mezey Bálint	10
Jékey Balázs	2	Mezey Gáspár	5
Jóó Benedek	3	Móré Fülöp	20
Josyth György	3	Móré Mihály	2
Kákonyi Péter... ..	3	Nagy Bernát	3
Kamarásy László	2	Nagy Boldizsár	3
Kamarásy Miklós	5	Nagy Ferencz	1
Kacsyth Miklós	4	Nagy János	9
Kállay Farkas... ..	20	Nagy Menyhért	1
Kállay özv. Jánosné	12	Nagy özv. Mihályné	2
Kállay Vitéz János	216	Nagy Péter	8
Kállay Lőkös János	100	Nagy Simon... ..	1
Károlyi Péter	5	Némethy Ferencz	2
Károlyi Zsigmond	17	Nyiry özv. Péterné	2
Kemecsey Dénes	4	Olgyay Józsa	2
Kemecsey György	1	Orosz	12
Kemecsey János	5	Oroszy Pál deák	12

	Porta		Porta
Paksy Jakab	20	Sennyey István	1
Paksy Jób	33	Sismán Ferencz	6
Paksy Lajos	0	Soklyay öz. Istvánné	1
Parlaghy György	22	Soós Gergely	2
Parlaghy öz. Lászlóné	123	Szabó Balázs	2
Pázmány Péter	4	Szabó Gergely	9
Perényi Ferencz	29	Szakács Benedek	1
Perényi Gábor	70	Szokolyi öz. Andrásné	2
Perényi János	12	Szokolyi Boldizsár	6
Perekedy Balázs	5	Szokolyi János	2
Perekedy Mihály	39	Szokolyi István	23
Petneházy Ferencz	1	Tarsolyos László	12
Petneházy Gáspár	3	Tárkányi Farkas	2
Petneházy Miklós	2	Tárkányi Gáspár	4
Pérosy György	13	Tegzes Antal	4
Peterdy Mihály	10	Tegzes Ferencz	13
Petry Mihály	1	Tegzes László	3
Petry Tamás	4	Tegzes Simon	12
Pillisy Jakab	3	Téthy György	88
Pinkóczy Máté	4	Török enyingi János	257
Pisky Péter	9	Tunyoghy Imre	4
Polyák János	3	Tury Benedek	2
Porkoláb Péter	10	Ujhelyi Tamás	7
Possay Bálint	18	Ujlaky János	7
Possay György	1	Varsányi öz. Istvánné	17
Rády István	2	Vay Balázs	4
Ramocsay öz. Demeterné	1	Vay Demeter	5
Ramocsay István	4	Vay János	1
Ramocsay Márton	2	Váradai káptalan	15
Ramocsay Péter	1	Váradai püspök	60
Rác (Eiusdem rasciani)	59	Várday öz. Ambrusné	14
Rápolthy Balázs	2	Várday öz. Jánosné	13
Rápolthy Máté	10	Várday Mihály	68
Sápy Benedek	1	Verebélyi János	3
Sárosy Lukács	9	Vitkay öz. Istvánné	1
Selp István	7	Zeleméry László	16
Seróndy László	3	Zeleméry Miklós	6
Seródy Benedek	13	Zoltán István	1
Seródy (néhai) Gáspár	218		

Szatmár.

Az összeírás valami 239 helységet sorol fel, köztök Szatmár és Nemeti városokat is. Három helységben kizárólag, tizenkettőben részben egy telkes nemesek laktak. Összeíratott 3416 porta, mely 203 birtokos közt oszlott meg. Közülök 3 egyházi (egy kórház), 117 család. Egyházi 44, marad a családoknak 3372, melyből 7 porta birtokosa ismeretlen. A jobbágyvagyon a családok közt következő arányban oszlik meg:

0—5 portája van 59 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	“	“	19
10 ¹ / ₂ —25	“	“	17
25 ¹ / ₂ —50	“	“	12
50 ¹ / ₂ —100	“	“	5
100 ¹ / ₂ —200	“	“	2
200 ¹ / ₂ —500	“	“	2
500-nál több	“	“	1

A családok tehát vagyoniilag nagyon különböző helyzetben voltak. De egészben a vagyonmegoszlás aránya kielégítő, mert a családoknak valami egyharmada a jómoduak és gazdagok sorába tartozik.

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Aczél Benedek	4	Bagosy János	2
Amadé János	2	Bagosy öz. Istvánné	4
Aracsay Gergely	5	Bagosy Pál	6
Aracsay Péter	25	Bak György	7
Atthyay István	2	Balázsházy Mihály	2
Bácsmegyei Benedek	29	Balogh György	2
Bánházy Albert	1	Balogh öz. Istvánné	5
Báthory András ecsedi	670	Baráth Kelemen	1
Báthory András somlyai	424	Becsky István	91
Báthory Farkas	62	Berezzely János	0
Báthory Imre	45	Berendy János	18
Báthory öz. Miklósné	5	Berey öz. Lászlóné	0
Bagosy Ámbrus	3	Bogády István	22
Bagosy Gergely	1	Buly Ámbrus	2
Bagosy György	10	Bornemisza Benedek	3

	Porta		Porta
Bornemisza özv. Pálné	35	Genesy Vinceze	1
Botha Miklós	1	Görbedy Lajos	10
Botha Tamás	1	Guthy Péter	7
Bölezházy Ferencz	3	Guthy Tamás	2
Burián László	12	Halábor István	8
Burián Pál	4	Hatvany Bálint	1
Csaholyi Ferencz	19	Horváth Antal	2
Csaholyi özv. Miklósné	16	Horváth Mihály	1
Csaholyi Péterné	25	Ibrányi Miklós	17
Császary Ferencz	6	Irinyi Ferencz	2
Csekey Gergely	2	Jármay Bernát	1
Caeres György	1	Joo György	22
Csicsery Máté	2	Kaky Mihály	9
Csomafájl János	2	Kathrus Bernát	5
Csomay Jakab	1	Károlyi Dénes	10
Damiányak	8	Károlyi özv. Gáborné	2
Darahy János	5	Károlyi János	18
Darahy Péter	4	Károlyi László	16
Dengeleghy János	16	Károlyi Lőrincz	4
Dengeleghy Miklós	19	Károlyi Péter	100
Dersy János	3	Károlyi Zsigmond	18
Dersy László	1	Kende András	3
Dobay János	10	Kende Ferencz	1
Domahidy Bertalan	2	Kende Gáspár	1
Drágffy özv. Gáspárné	358	Kende György	2
Drágffy Boldizsár	2	Kende Mátyás	26
Drágffy Pál	2	Kende Mihály	14
Egry özv. Tamásné	16	Kenderessy Péter	0
Eöry Ferencz	2	Kereky László	11
Eöry Pál	3	Kidey Balázs	3
Erdélyi György	3	Kidey János	2
Egyedy Tamás	3	Komoróczy György	3
Farnasy Mihály	1	Kovács Antal	0
Félegyházy Ferencz	2	Kovács Tamás	1
Filpessy Albert	2	Kórház	1
Filpessy özv. Bernátné	3	Kölesy Ferencz	32
Filpessy Bonaventura	4	Körösy Ferencz	2
Garay Márton	2	Kurez Mihály	1
Gáspár	1	Kun János	9
Genesy János	2	Kun Imre	15

	Porta		Porta
Kun László	52	Reszegey Lázár	4
Kun özv. Lukácsné	1	Reszegey Sándor	4
Kun Miklós	40	Sárközy Gábor	5
Láteratus Ádám	1	Sárközy Máté	1
Láteratus Lajos	2	Silindy János	13
Láteratus Mátyás	40	Szennyesy Antal	0
Makray Dániel deák	1	Szennyesy Eustach	1
Meggyesi tisztartó	12	Szennyesy Lukács	10
Mikolay Ferencz	19	Szepesy Ferencz	8
Mikolay Mihály	4	Szepesy István	2
Móré Péter	5	Szénás János	2
Móricz Péter	2	Székely János	0
Melyth György	27	Székely László	7
Nagy Demeter	2	Tárnok Jakab	4
Nagy Dömjén	5	Tegzes Ferencz	5
Nagy Ferencz	5	Tetétlenny Péter	2
Nagy János	7	Tibay Ferencz	2
Nagy Mátyás	1	Tidey özv. Mihályné	8
Nábrády János	7	Trombitás Márton	1
Oroszy Demeter	7	Tunyoghy András	4
Ország	11	Tunyoghy Imre	15
Óz János	2	Tyukody Kelemen	1
Pathó István	2	Tyukody Simon	6
Pathó Menyhért	7	Ujfalusy Ferencz	4
Pálosok	12	Ujlaky Antal	5
Pekry Miklós	40	Ujlaky András	4
Pekry Pál	9	Ujlaky Ferencz	6
Pekry Márton	2	Ujlaky György	14
Pekry Sándor	1	Ujlaky János	8
Pekry Tamás	7	Ujlaky Máté	7
Perényi Ferencz	110	Uray Ferencz	4
Perényi János	138	Uray János	3
Porkoláb Kálmán	2	Uray Imre	5
Pórtelékly Máté	2	Uray István	3
Posnay Bálint	0	Uray Mátyás	1
Ráthonyi Gáspár	7	Uray Miklós	1
Ráthonyi György	7	Vasváry Lőrincz	2
Ramoessay Lőrincz	5	Vathay Pál	8
Rápolthy Balázs	8	Vay Demeter	4
Rápolthy Máté	7	Váradi káptalan	31

	Porta		Porta
Várday özv. Jánosné ...	2	Vetésy István ...	3
Várday Mihály ...	30	Vetésy Péter ...	1
Vetésy (Kis-) János ...	43	Vitkay Albert ...	3
Vetésy (Nagy-) János ...	14	Vitkay özv. Istvánné ...	2
Vetésy András ...	6	Zeleméry Miklós ...	1
Vetésy Antal ...	8	Zöld Jánosné ...	2
Vetésy Ferencz ...	24		

Szepes.

Az összeírás 132 helységet sorol fel, melyekben 1026¹/₂ porta volt. Ezek 36 birtokos közt oszlottak meg, kik közül 5 egyházi, 2 városi és 27 család. Egyházi 138, városi 90¹/₂ összesen 228¹/₂ porta s így a családoknak 798 marad, mely a következő arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 12 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	1
10 ¹ / ₂ —25	*	*	7
25 ¹ / ₂ —50	*	*	4
50 ¹ / ₂ —100	*	*	2
100 ¹ / ₂ —200	*	*	0
200-nál több	*	*	1

A vármegye nemessége egészben igen kedvező anyagi viszonyok közt élt, mert a családok nagyobb fele tekintélyes vagyonnal, illetve inkább évi jövedelemmel rendelkezett. Az összes birtokok névsora a következő:

	Porta		Porta
Báthory András ...	341	Kis Péter ...	1
Bornemisza Benedek ...	32 ¹ / ₂	Krigy András ...	16
Bornemisza Miklós ...	6	Laszky Albert ...	81 ¹ / ₂
Bertóthy György ...	1	Landeki prépost ...	21 ¹ / ₂
Berzeviczy Kristóf ...	17 ¹ / ₂	Lechniczi kartauziak ...	55 ¹ / ₂
Cserba László ...	1	Lomniczay Jakab ...	20
Garanchy Miklós ...	1	Lőcse városa ...	74 ¹ / ₂
Görgey Lőrincz ...	16 ¹ / ₂	Máriássy özv. Ferenczné	45
Horváth János ...	34 ¹ / ₂	Olaszi plébános ...	3
Jekelfalussy Lénárd ...	4 ¹ / ₂	Podhornyay Kristóf ...	3
Késmárk városa ...	16	Polyánkay Ferencz ...	15 ¹ / ₂

	Porta		Porta
Polyánkay Péter ...	1	Szepesi prépost és káptalan	58
Réghy Kelemen ...	30	Szakács Boldizsár ...	4
Sennyey László ...	4	Szlavinyoczky Márton	1
Soldos Imre ...	4	Tarczay György ...	18
Spetigel Péter ...	2	Thöke Gergely ...	10 ¹ / ₂
Sutha György ...	8	Varkocs Menyhért ...	68
Swanezar özv. Györgyné	1		

Tolna.

Az összeírás 1543-ból való s a vármegye ez időbeli állapotát a legsiralmasabb színben tünteti föl. Ötven évvel azelőtt 1495-ben még 10,031¹/₂ porta után adózott, de közvetlenül a mohácsi gyásznappal megkezdődtek szenvedései s borzasztó mértékben apasztották lakosságát és vagyonát. Még 1542-ben is 1,778 portát lehetett benne megadóztatni. De a következő háborús évben, melyben a fejtegetéscim alapjául szolgáló összeírás kelt, iszonyú pusztulás sujtotta s csak 241¹/₂ portát írtak benne össze. 61 falut sorol ugyan fel az összeírás. Csakhogy nagy részek pusztán állott. Ez évben ugyanis borzasztóan dühöngött a pestis; e mellett a török vagy elhajtotta vagy menekülésre kényszerítette a lakosságot. Tizennyolcz faluban egyetlen adóköteles jobbágy sem akadt; nyolczat a török teljesen elpusztított, tizből pedig a lakosság az utolsó emberig elmenekült. A többiekben is sok telek állt hasonló okból üresen, másokat meg a pestis tett pusztává.

Az összeírt 241¹/₂ porta 53 birtokos közt oszlik meg; ebből egyházi 8, család 40. Egyházi 32, marad a családoknak 209¹/₂ porta, mely következő arányban oszlik meg köztük:

0—5 portája van 32 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	4
10 ¹ / ₂ —25	*	*	2
25 ¹ / ₂ —50	*	*	0
50 ¹ / ₂ —100	*	*	2

A birtok e megoszlásában a földesurak szomorú anyagi helyzete nyer kifejezést. A családok között alig van kettő, mely bizonyos jólétnek örvendett, s kettő, mely tetemesebb vagyonnal ren-

delkezett, míg a többinek anyagi existenciája nagyon bizonytalan alapon nyugodott.

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Adorjány Orbán	0	Nagy László	0
Apáczák fejevári	0	Nyáry Ferencz	5
Apáczák ozorai	3	Nyáry János	3
Bagothay Gáspár	0	Nyáry Lajos	5
Bradách János	5 ¹ / ₂	Oroszy Máté	8
Bodó Farkas	0	Papy Ferencz	1
Bornemisza Mihály	1	Páris István	3
Csutor András	1	Perekedy János	1
Dobozy Benedek	0	Pósa György	5 ¹ / ₂
Donoth Miklós	4 ¹ / ₂	Rávay Ferencz	3
Dráthy Ferencz	0	Sárákány Farkas	3
Fejérvári keresztesek	0	Sárákózy Márton	4
Fejérvári káptalan	20	Szemecsey János	5
Fejérvári prépost	7	Talpass Ferencz	1
Garázda Ferencz	0	Tamási mag. cap.	0
Gerecsey Zsigmond	0	Türjei prépost	2
Keményes János	2	Török Bálint	53
Kékedy Bálint	2	Trucsányi Bálint	1 ¹ / ₂
Kis György	0	Thurzó Elek	18
Koppány Miklós	0	Várday Tamás	4
Kutas Antal	0	Verbőczy Imre	52 ¹ / ₂
Literatus Márton	6	Verenesey János	1
Muthy János	0	Veszprémi püspök	2
Morgay János	3	Viczmándy András	0
Nagy özv. Bertalané	0	Vitéz Gáspár	3
Nagy György	1	Zimonyi Pál	0
Nagy Imre	1		

Torna.

Az összeírás 42 falura terjed ugyan ki, de egy egészen pusztá volt, 19-nél pedig a világi birtokosok neve nincs említve. Összeíratott 325¹/₂ porta, ebből 69¹/₂-nek tulajdonosa ismeretlen. A többi porta 3 birtokos közt oszlott meg, kik közül egy egyházi, 2 család. Egyházi 3, marad a két családnak 253 porta. A vagyonmegoszlás aránya következő:

50—100 portája van 1 családnak

100-nál több " " 1 " "

A vármegye összes megnevezett birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Bebek Ferencz	174 ¹ / ₂	Nemesek	69 ¹ / ₂
Horváth özv. Gáspárné	78 ¹ / ₂	Szerzetesek	3

Trencsén.

Ez az összeírás érdekes képét adja a vármegye régi állapotainak. Az összeírás nem falvak szerint készült, mint a legtöbb más, nem is birtokosok szerint, mint legalább egyik-másik. Két járásra oszlik a vármegye; mindegyikben a várak állanak legelől a hozzá tartozó falvakkal s csak azután következnek a nemes birtokosok falvai. A régi várszerkezet ismeretéhez tehát ez az összeírás érdekes adalékokat nyújt.*) A következő váraknak voltak jöszágaik: Az I. járásban: Besztercze, Szuló, Ricsó, Lednicze, Sztrecsény, Lithava, Budetin, Óvár, Kasza, Léva (így nevezték Illavát), Oroszlánkö; a II. járásban: Ugrócz, Bán (ez csak mezőváros volt, de több falu tartozott hozzá), Bolondócz vagy Beczkó. Trencsén várának mind a két járásban voltak jöszágai.

Az összes helységekben volt 1606 porta, mely 61 birtokos közt oszlott meg. Ezek közül 1 királyi, 4 egyházi és 45 család. A királyi 427, egyházi 76, összesen 503, marad a családoknak 1103 porta, mely a következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van 21 családnak

5 ¹ / ₂ —10	"	"	9	"
10 ¹ / ₂ —25	"	"	5	"
25 ¹ / ₂ —50	"	"	5	"
50 ¹ / ₂ —100	"	"	2	"
100 ¹ / ₂ —200	"	"	2	"
200-nál több	"	"	1	"

A vármegye összes birtokosai a következők:

*) Egyébiránt erre nézve más vármegyék összeírásában is sok adat van, mert számos helységnél meg van mondva, melyik várhoz tartozik.

	Porta		Porta
Baracskey Pál	12	Plébános vadicsói ...	5
Bánffy László	127 ¹ / ₂	Podrágyi Kristóf	1
Borcsiczky György és Gáspár	5	Podmaniczky Rafael ...	336
Bossányi Kristóf	4	Pongrácz Gáspár	32
Cherubin N.	1	Pongrácz Máté	6
Damian magister	14 ¹ / ₂	Praznovszky Pál	8
Egresdyek	3	Prileszky Mihály	7
Esztergomi érsek	25	Rakolubszky Ádám	4
Hliniczky Gábor	4	Reselezky László	5 ¹ / ₂
Hloboczky György	1	Rosony János és Pál ...	62 ¹ / ₂
Hrabovszky László és György	2	Sándor Miklós és Gáspár	1
Kaszay Gáspár	21	Skraba Ádám	8
Királyi javak	427	Swella János	9
Koszka Miklós	120 ¹ / ₂	Szkalkai apátság	7
Kohanóczy Miklós	4 ¹ / ₂	Sztrongyánszky László ...	3
Majthényi Bertalan	5 ¹ / ₂	Szulovszky György	2
Maloviezky György	9	Szunyogh László	36
Marczibányi György	2	Szunyogh Mózes	24
Marsovsky Mih. és János ...	11	Tarnóczy Miklós	34
Matyasovszkyak	2 ¹ / ₂	Terstyánszky László, Meny-	
Motesiczky Pál és János ...	1	hért és Miklós	4
Nedeczky Bálint és Erazmus	6	Thurzó György	8 ¹ / ₂
Nozdroviczky Miklós	1	Veleziczky Bálint	3 ¹ / ₂
Nyáry János	44 ¹ / ₂	Vizkelety Mihály presbiter	14
Nyitrai püspök	39	Zabláthy Jakab	2
Oroszlánkövyek	37	Závodszky János	2
Osztrosits János	50		

Turócz.

Valami 64 helység van összeírva, melyek közül egyben — Thureczek — nem volt porta, mert szénéégetők lakták, kik nem földműveléssel foglalkoztak (carbonarii non possident agros). Összeíratott 584 porta, mely 18 birtokos közt oszlik meg. Közülök 2 egyházi, 1 városi, 13 család. Egyházi 6, városi 69¹/₂, összesen 75¹/₂ porta s így a családoknak marad 508¹/₂ porta. Ez következő arányban oszlik meg köztök:

0—5 portája van 5 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	1
10 ¹ / ₂ —25	*	*	3
25 ¹ / ₂ —50	*	*	1
50 ¹ / ₂ —100	*	*	2
100 ¹ / ₂ —200	*	*	0
200-nál több	*	*	1

A vagyon ezen megoszlása is kedvező, mert a családok fele annyi jobbágybirtok ura volt, mely a tisztességes megélhetést biztosíthatta.

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Apponyi Benedek	23 ¹ / ₂	Nyáry Lajos	2
Beniczkyek	11	Nyáry Lőrincz	87 ¹ / ₂
Dávid László	2	Plathy Mihály	22
Jeszenszkyek	3	Rakovszky György	3
Justhok	28	Révay Ferencz	229 ¹ / ₂
Körmöcz városa	69 ¹ / ₂	Révay özv. Istvánné ...	21
Lehoczkyak	7	Szentmártoni plébános ...	3
Madoesányiak	1	Szerafin özv.	1 ¹ / ₂
Mutnok Mihály	61 ¹ / ₂	Vicearchidiacon	3
Nyáry István	5		

Ugocsa.

Az összeírás valami 53 helységet sorol fel 596 portával, mely 45 birtokos közt oszlik meg. Mindnyájan világiak s 36 nemesi család tagjai. Ugocsa tehát azon egyetlen vármegye, melyben az összes jobbágybirtok világi urak kezén volt, mert az 1553-ki összeírás nemesak az adóportákat, hanem a jobbágy- és zsellér-lakosság nem adózó elemeit is felsorolja úgy, hogy legalább a felsorolt 53 helységben más földesúr, mint nemesi, bizonynyal nem volt. A vagyon megoszlásának aránya következő:

0—5 portája van 23 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	*	*	5
10 ¹ / ₂ —25	*	*	4
25 ¹ / ₂ —50	*	*	1
50 ¹ / ₂ —100	*	*	2
100 ¹ / ₂ —200	*	*	0
200-nál több	*	*	1

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Almásy Ambrus	1½	Maggy Péter	18
Almásy Gáspár	1½	Nagyváthy János	2
Ákos György	1	Oroszy Demeter	3
Ártándy Kata	12½	Pathó István	3
Báthory András	5	Perényi János és Ferencz	239
Bekényi Miklós	12	Petrovay Péter	4½
Büdy Mihály	8	Radomy Gáspár	1
Cseppeyek	14	Surányi János és Miklós	61½
Dabóczy Ambrus	2	Székely Pál	2
Doctor Péter	2	Szenyvesy Lukács	1
Egyedy Tamás	1	Szirmay Lajos	8½
Egressy Miklós	4	Téty Lőrincz	3
Eresy János	5	Tibay Ferencz	1
Eöz János	1	Verbőczy András	6
Fancsikay István	1	Vetésy id. János	10
Fancsikay János	5	Vetésy ifj. János	10
Farnasy János	3	Ujhelyi özv. Ferenczné	47½
Gyakfalvay László	4	Ujhelyi özv. Tamásné	
Komlósy Ferencz	1	Ujhelyi Zsigmond	
Kun János, László és Miklós	81½	Zoltán Mihály	2
Lipcsy János	7		

Ung.

Valami 125 helysége volt akkor a vármegyének; kilenczben egytelkes nemesek laktak néhány zsellért leszámítva kizárólagosan. Az összeírás igen részletes s a lakosság és gazdasági tényezők legkülönbözőbb elemeit felöleli. De csupán 2 helységben említ allodialis földesúri birtokot. Összeíratott 627 porta, melyen 66 birtokos osztozott; közülök 3 egyházi és 44 család. Egyházi 53½, marad a családok részére 573½ porta, mely a következő arányban oszlik meg közöttök:

0—5 portája van 36 családnak			
5½—10	*	*	5
10½—25	*	*	0
25½—50	*	*	1
50½—100	*	*	0
100½—200	*	*	1
200-nál több	*	*	1

Ungban tehát a vagyonmegosztás szertelenül kedvezőtlen. A 44 család közt csupán csak 3 akad, melyről a jobbágyvagyon tekintve azt lehet mondani, hogy föltétlenül biztosított anyagi existenciája van.

A vármegye összes birtokosai névszerint a következők:

	Porta		Porta
Bereczky Bernát	3	Mokcsay Zsigmond	2
Bothfalvay János	3	Megyery Ferencz	2½
Bothos László	3	Mezősy Mihály	4
Csapy Ferencz	2	Minajy Gábor	2
Cseri barátok	1	Nagy Albert	6
Csicsery András	2	Némethy András	1
Csicsery László	3	Némethy Ferencz	2
Daczó János	3	Némethy László	2
Daczó Imre	2	Orosz Zsigmond	6
Deregnyei Lénárd	1	Palágyi György	1
Dobó Ferencz	125	Palágyi Miklós	1
Egry János	1	Palágyi Pál	1
Egry László	3	Pató György	1
Farkas Tamás	3	Pató Miklós	1½
Fejes János	0	Possay Balázs	8
Gál Ferencz	1	Ráthy András	1
Helmeczy Ferencz	2	Ráthy Imre	2
Helmeczy Domokos	2	Somogyi László	2
Helmeczy Péter	1	Soós György	3
Homonnayak (Gábor, Imre, Antal, György)	283	Szűrthey Ferencz	1
Hosszumezey özv. Györgyné	5	Szűrthey György	3
Iffjú György	2	Szűrthey István	10
Ilosvay János	5	Szűrthey Pál	11
Kinczy Mihály	3	Szűrthey Sebestyén	1
Konezházy Máté	5	Tarnóczy Ferencz	1½
Kónya György	2	Tarnóczy István	2
Korláth Bernát	1	Terjék Boldizsár	4½
Korláth László	4	Ujfaluzy Lénárd	6
Korláth Miklós	3	Ungvári pálosok	7
Korláth Tamás	1	Vékey Ferencz	4
Kovács Lénárd	0	Viczmány János	2
Lelaszi prépost	45½	Viczmány Mátyás	3
Luka Domokos	1	Vidy Mátyás	—½

Vas.

Ötszáznál több helység neve fordul elő az összeírásban, mely igen részletes s elmondja nemcsak azt, melyik helységben van allodialis birtok, hanem azt is, hol van nemesi curia s hol él egy-egy menekült nemes. Előfordul benne 22 curia nobilitaris és 44 allodium. Van falu, melyben két allodium is említettik, még pedig egy és ugyanazon birtokos kezén. A menekült nemesek száma 106, kik nagyobbrészt a városokban laktak: így Német-újvárt 27, Körmenden 18, Szalonokon 12, Szombathelyen 25 ily nemest említ az összeírás. Nem volt semmi birtokuk s nem is a vármegye régi nemességéhez tartoztak, hanem úgy látszik a szlavyon megyékből menekültek Vasba. Megjegyzem, hogy az összeírás régi közigazgatási és honvédelmi állapotaink szempontjából is fölötte tanulságosnak látszik.

Összeíratott 3663 $\frac{1}{2}$ porta, mely 215 birtokos közt oszlik meg. Ebből 15 egyházi, 125 család. Egyházi 206 $\frac{1}{2}$, marad a családoknak 3457 porta; 60 porta tulajdonosa nincs megnevezve. A vagyonmegoszlás aránya következő:

0—5 portája van 69 családnak			
5 $\frac{1}{2}$ —10	„	„	21
10 $\frac{1}{2}$ —25	„	„	15
25 $\frac{1}{2}$ —50	„	„	6
50 $\frac{1}{2}$ —100	„	„	8
100 $\frac{1}{2}$ —200	„	„	1
200 $\frac{1}{2}$ —500	„	„	4
500-nál több	„	„	1

A vármegye összes birtokosainak névsora itt következik:

	Porta		Porta
Akács Antal	5 $\frac{1}{2}$	Bagody András	1
Akács Gáspár	2	Bagody György	1
Akács György	3 $\frac{1}{2}$	Bagody özv. Lőrinczné	2
Akács Jakab	1	Bakacs Sándor	10
Akács János	3	Bakyth Péter	79 $\frac{1}{2}$
Akács Mátyás	1	Barkóczy Jób	0
Akács Pál	5	Batthányi Ferencz	621 $\frac{1}{2}$
Ányos Márton	— $\frac{1}{2}$	Bárdosy Mihály	0
Ányos Péter	— $\frac{1}{2}$	Báthory András	347 $\frac{1}{2}$

	Porta		Porta
Beczky György	8 $\frac{1}{2}$	Erdődy Péter	121
Bejezy Ambrus	3	Essegváryak	10
Begetey János	3	Farkas Ambrus	1
Berendy Mihály	1	Farkas Tóbiás	3
Bikkesy Jakab	1	Farkas László	1
Bornemisza (Kapornaki) Pál		Farkas Lőrincz	0
deák	1	Fodor Albert	5 $\frac{1}{2}$
Botka János	0	Gencsy Miklós	4
Botka István	3 $\frac{1}{2}$	Gosztonyi özv. Jánosné	6
Botka Miklós	4	Gosztonyi István	3 $\frac{1}{2}$
Bödy György	0	Gosztonyi özv. Mihályné	10
Csaby Fulöp	3	Györi püspök	56
Csányi Ákos	4 $\frac{1}{2}$	(ebből 18 a parnói apát)	
Csányi Márton	13	Györfly Bálint	7 $\frac{1}{2}$
Csemetey József	10	Hássághy Ferencz	0
Chernel Ambrus	8	Hegyi Benedek	6
Csery Pál	1	Hegyi István	3
Csery Simon	1	Hera György	3
Czirjék György	3 $\frac{1}{2}$	Hetyey György	6
Csornai prépost	20	Horváth Gergely	0
Chóron András	303	Horváth Miklós	4
Darabos Ferencz	3	Hosszutóthy Farkas	1
Darabos özv. Ferenczné	16	Ivánésy özv. Balázné	3
Darabos Gergely	9 $\frac{1}{2}$	Ivánésy Farkas	11
Darabos György	11	Ivánésy János	5 $\frac{1}{2}$
Darabos János	2	Ivánésy Péter	9
Darabos Máté	3	Iványi Benedek	3
Dely Miklós	0	Ispán Ambrus	1 $\frac{1}{2}$
Demjény Sándor	2	Ispán Demeter	1
Desewffy Ferencz	5 $\frac{1}{2}$	Jakabházyak	6 $\frac{1}{2}$
Dienesfalvy Benedek	3	Jáki apátság	21 $\frac{1}{2}$
Dienesfalvy János	7	Józsa János	2
Dienesfalvy özv. Jánosné	1	Káldy Albert	1
Doma Márton	1	Káldy Gergely	5
Dömölki apátság	5	Káldy özv. Jánosné	7
Dömölky Tamás	2	Káldy István	5
Eördögh özv. Lászlóné	1 $\frac{1}{2}$	Károly István	3 $\frac{1}{2}$
Eördögh Máté	0	Károly Lajos	7
Egerváry Mihály	1 $\frac{1}{2}$	Károly Miklós	2 $\frac{1}{2}$
Erdélyi Gáspár	7	Kemecsey József	3

	Porta		Porta
Kemény Imre	3	Peres Péter	1 ¹ / ₂
Keserő Gergely	2	Pernsteinné	264 ¹ / ₂
Kisfaludy Pál	15	Petheő Benedek	4
Köcsky Gergely	2	Petheő Boldizsár	4
Köveskuthy István	9	Petheő Gáspár	8
Kövér Mihály	15 ¹ / ₂	Petheő id. János	3
Ládonyi Demeter	20	Petheő ifj. János	22
Literatus Bálint	0	Petheő László	5
Literatus Fülöp	7	Petheő Pál	5
Literatus Gervasius	2	Petheő Péter	6 ¹ / ₂
Literatus Imre	0	Plebános gersői	1
Maraczy György	2	Plebános kereszturi	0
Maraczy János	2	Plebános kissomlyai	0
Maraczy Miklós	1	Plebános kovácsii	5
Marczaltó Miklós	0	Plebános nagyvárdai	0
Majkó Miklós	0	Plebános ovári	0
Markusóczy Gergely	1	Pogány Gáspár	4
Meggyesyek	0	Polyányi György	1
Mesterházy György	2 ¹ / ₂	Polyányi István	4
Mestery György	2	Polyányi László	0
Miletinszky Miklós	1 ¹ / ₂	Polyányi Sebestyén	78 ¹ / ₂
Morgay János	1	Porkoláb Sebestyén	5
Nadály János	1	Posgay Miklós	5
Nagy Mihály	0	Rády Gergely	6
Nádasdy János	15	Rajkayak	6 ¹ / ₂
Nádasdy Márton	22	Rumy Ferencz	15
Nádasdy Tamás	222	Rumy Gáspár	14 ¹ / ₂
Niczkyek	12	Rumy özv. Péterné	3
Ondódy István	4	Saal Balázs	2
Ostffy özv. Bálintné	9 ¹ / ₂	Sárfly István	1 ¹ / ₂
Ostffy Benedek	3 ¹ / ₂	Sárfly Zsigmond	— ¹ / ₂
Ostffy Domokos	11 ¹ / ₂	Sárkány Antal	7
Ostffy Jakab	9 ¹ / ₂	Sárkány Bernát	11 ¹ / ₂
Ostffy özv. Lászlóné	29	Sennyey Ferencz	5 ¹ / ₂
Pahy Pál	1 ¹ / ₂	Sibrik Gergely	43
Pataky László	0	Sibrik György	4
Pálosok monyorókereki	9	Sibrik László	12
Pálosok vázsonyi	5	Sibrik Máté	4 ¹ / ₂
Pápóczy prépostság	5 ¹ / ₂	Sivey Sebestyén	— ¹ / ₂
Pátyi Miklós	3	Simonyi Balázs	6 ¹ / ₂

	Porta		Porta
Sitkey Benedek	1	Tarródy György	0
Sitkey Gergely	14 ¹ / ₂	Tarródy Máté	6
Sitkey Jakab	5 ¹ / ₂	Tarródy Péter	12 ¹ / ₂
Sitkey Mihály	11	Telekessy András	0
Sitkey Pál	2	Telekessy Imre	2
Soos Ferencz	2	Therjék Antal	1
Stephich István	0	Therjék özv. Antalné	1
Szarvaskendy Tóbiás	2	Therjék Tamás	0
Szeccsödy özv. Ferenczné	11	Tollkötő János	2
Szeccsödy Gáspár	2	Török Bálint	1 ¹ / ₂
Szeccsödy Osvát	3	Török Bernát	1
Szelestey Bálint	2 ¹ / ₂	Török János	60
Szelestey Bernát	40	Tulok Gergely	6 ¹ / ₂
Szelestey Gergely	10	Uky István	3
Szelestey özv. Istvánné	1	Vasvári káptalan	78 ¹ / ₂
Szelestey özv. Miklósné	0	Vetésy özv. Miklósné	10
Szelestey Miklós	6	Vizesgyáni György	0
Szentiványi Mihály	2	Zalay Benedek	6
Szerdahelyi Mihály	1	Zalay Ferencz	11
Szép Gáspár	20	Zalay László	4
Tahy Bernát	1	Zalay Péter	5
Tamasovics Múrton	1	Zambó id. Imre	11
Tamás presbiter	0	Zambó ifj. Imre	9
Tarnóczy András	75	Zarka János	3
Tarródy Benedek	2	Zarka Pál	12 ¹ / ₂
Tarródy Gergely	9 ¹ / ₂		

Veszprém.

E vármegyében még 1495-ben 3,500 porta adózott. 1553-ban már csak 567 íratott össze; a helységek száma 77, csak-hogy 4 teljesen pusztán hevert, Szentgál pedig nem adózott (praediales Regie Mattis et computantur inter nobiles unius sessionis). A birtokosok száma 24, kik közül 5 egyházi, 18 család. Egyházi 149, marad a családoknak 418 porta, melyből 20-nál a birtokos nincs megnevezve. A vagyonmegosztás aránya következő:

0—5 portája van 7 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	«	«	1
10 ¹ / ₂ —25	«	«	7
25 ¹ / ₂ —50	«	«	0
50 ¹ / ₂ —100	«	«	2
100-nál több	«	«	1

A vármegye összes birtokosainak névsora a következő:

	Porta		Porta
Ajkay Imre	9	Lövöldi prépost	34
Apácák vásárhelyiek	83	Marczaltóy Miklós	3
Apácák veszprémiak	8	Niczky Antal	2
Chóron András	75 ¹ / ₂	Nemesek	20 ¹ / ₂
Csaby Farkas	22	Podmaniczky Rafael	16
Essegváryak	18	Pokyak	12
Hathalm György	24	Püspök győri	21
Horváth Péter vázsoni	47	Püspök veszprémi	3
Horváth öz. Jeromosné	22	Rumy Péter	2
Hosszútóthy Farkas	16 ¹ / ₂	Salm Miklós gróf néhai	18
Káldy Ambrus	— ¹ / ₂	Sitkey Jakab	0
Kolos János	18	Török János	111
Koronthály Zsigmond	— ¹ / ₂	Zámbó család	2 ¹ / ₂

Zala.

E nagy kiterjedésű vármegyében valami nyolczadfélszáz helységnév fordul elő. Csakhogy tényleg a helységek száma jóval kevesebb volt, de hogy mennyi, azt hozzávetőleg is bajos meghatározni, mert néhol az összeírás nem falvak, hanem birtokosok szerint történik s némelyik falu neve háromszor-négyszer is előfordul. Az összeírás a régi közigazgatási viszonyok szempontjából általában igen érdekes. Itt is említés tétetik menekült nemesekről, kik mind Zrinyi Miklós javain telepedtek meg. Úgy látszik szolgálatába fogadta őket, s hogy megélhessenek, mindegyiknek 1—2 portát adományozott.

Itt iratott össze 1553-ban a legtöbb adóporta vagyis 517¹/₂, mely 345 birtokos közt oszlott meg. Közülök egyházi 37, család 196. Egyházi 624 porta, marad a családoknak 4547¹/₂, melyből 57¹/₂ porta birtokosa nincs megnevezve. A birtokmegoszlás aránya a következő:

0—5 portája van 110 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	«	«	32
10 ¹ / ₂ —25	«	«	23
25 ¹ / ₂ —50	«	«	18
50 ¹ / ₂ —100	«	«	6
100 ¹ / ₂ —200	«	«	3
200 ¹ / ₂ —500	«	«	2
500-nál több	«	«	2

Noha e vármegyében hatalmas a nagybirtok, de a jómódú családok száma is elég jelentékeny.

Az összes birtokosok névsora a következő:

	Porta		Porta
Ajkay Mihály	2	Böky Tamás	1
Alapy János	7	Bezerédy György	18 ¹ / ₂
Aszuvölgyi öz. Jánosné	8	Bezerédy öz. Mihályné	14
Ányos Boldizsár	4	Biczó Ferencz	1
Áros Albert	1	Bodos Bertalan	1
Bagody András	1	Bornemisza Pál	5
Bagody Miklós	2	Bors Péter	1
Bagody György	3	Bory János	5
Bagody öz. Lőrinczné	3	Bosnyák Máté	2
Bajesy Demeter	1 ¹ / ₂	Both György	74
Baknes Sándor	5	Both Gergely	30
Bakith Péter	9	Botka Miklós	29
Barkóczy Jób	9 ¹ / ₂	Botka öz. Imréné	11 ¹ / ₂
Barza öz.	1	Botka István	3
Bassó Gergely	6 ¹ / ₂	Bucsay Farkas	14 ¹ / ₂
Bassó György	19 ¹ / ₂	Csaby Farkas	7
Bassó öz. Andrásné	7	Csaby Péter	1
Batthányi Kristóf	31	Csatári apát	10
Bálint Máté	1	Csányi Márton	11
Bánffy István	498 ¹ / ₂	Csányi Ákos	25
Bánffy László	557 ¹ / ₂	Chernel Ambrus	4
Báthory András	209 ¹ / ₂	Csete Bernát	8 ¹ / ₂
Bebessy Ozvöld	4 ¹ / ₂	Csete Gergely	12 ¹ / ₂
Bebessy Bertalan	7	Czigány Bernát	1
Bekovics György	13	Czigány Gergely	1
Berendy Mihály	1	Csornai prépost	10
Berendy János	1	Csoron András	51
Béry Bernát	1	Csuthy János	2
Beőgő öz. Jánosné	1	Darabos Máté	8

	Porta		Porta
Darabos János	12	Görbey György	3 ¹ / ₂
Darabos özv. Ferenczné	9 ¹ / ₂	Gyalokay László	1
Darabos Gergely	13	Győri káptalan	20
Dely Tamás	2 ¹ / ₂	Gyulaffy János	13
Demetery Ferencz	1	Gyulaffy László	16 ¹ / ₂
Derecskey Benedek	3	Hagymásy Eustach	16
Deregdy János	1	Hagymásy özv. Jánosné	17 ¹ / ₂
Desew Mihály	5	Haholthy Miklós	5
Diskay István	1	Haholthy özv. Jánosné	2
Dobay Pál	1	Haholthy István	2
Dobay Czirjék	1	Halassy özv. Benezéné	1 ¹ / ₂
Dobry özv. Miklósné	9 ¹ / ₂	Hany Márton	3
Domonyay Péter	2	Haramia Péter	1
Dömölky János	1	Hassády Ferencz	23 ¹ / ₂
Ebergényi özv. Istvánné	2	Hassády Balázs	17
Egry György	2 ¹ / ₂	Hassády Imre	14
Egry Péter	1	Hassády László	23 ¹ / ₂
Eördögh özv. Lászlóné	27	Hassády Farkas	23
Eördögh Gergely	20	Hathalmy László	6 ¹ / ₂
Eördögh Máté	44	Hegyi Benedek	7
Eördögh György	15	Hegyi István	7 ¹ / ₂
Eördögh özv. Istvánné	6	Henczey Márton	1
Eörsi prépostság	3	Henyey Bernát	4 ¹ / ₂
Eötvös István	3	Hermán Bertalan	1
Erdélyi Gáspár	9 ¹ / ₂	Hertelendy János	4
Erdélyi Tamás	1	Hertelendy Mihály	1 ¹ / ₂
Erdődy Péter	55	Hetyey Gergely	5 ¹ / ₂
Esbey András	1	Hetyey György	7
Essegváry Farkas	9	Hetesy András	1
Essegváry Imre	3	Hetesy Balázs	1
Fithas Károly	7	Hosszutóthy Farkas	10 ¹ / ₂
Garázda Ambrus	— ¹ / ₂	Hosszutóthy László	8 ¹ / ₂
Garázda Péter	3 ¹ / ₂	Hosszutóthy Lázár	4 ¹ / ₂
Gerdak Farkas	2	Hosszutóthy Sebestyén	7
Gergolech István	1	Horváth Gáspár	3
Gógánfalvy Miklós	8	Horváth Gergely	1
Golezy János	1	Huszár János	— ¹ / ₂
Gosztonyi özv. Mihályné	6	Huszár Péter	— ¹ / ₂
Gosztonyi István	2	Imrefy Bálint	4
Görbey özv. Istvánné	2	Ispán Ambrus	1

	Porta		Porta
Ispán Lukács	1	Kutasy János	2
Istvánffy Pál	1	Ladányi Ferencz	4
Iváncsy Farkas	2	Lamperth Lénárd	1
Iváncsy János	2	Lengyel Benedek	1
Iváncsy Péter	11 ¹ / ₂	Lengyel Boldizsár	9 ¹ / ₂
Jánossa Bálint	1	Lengyel Mihály	1
Józsa János	1	Lengyel Miklós	1
Jóra Orbán	3	Loránth Benedek	1
Kapeliath János	7	Loránth Péter	1
Kapornaki apát	76	Lövöldi perjel	32
Kapornaky János	5 ¹ / ₂	Luka Ferencz	1
Karcsay Mihály	11	Luka özv. Ozváldné	2
Karcsu György	9	Luka özv. Istvánné	3
Karcsu özv. Miklósné	3	Markal Ferencz	2
Kardakory Mihály	2	Mintay özv. Lászlóné	4
Karmaczy Barnabás	1	Mintay Péter	5
Káka Imre	2	Mezőlaky Ferencz	9
Káldy Gergely	6	Mérey Mihály	3
Káldy Miklós	5	Mihálházy János	1
Kály Antal	1	Morgay János	3
Kály Imre	2	Nagy Ferencz	1
Kápolnay János	7 ¹ / ₂	Nagy özv. Imréné	3 ¹ / ₂
Károl Miklós	3	Nagy Márton	2
Kávásy János	8	Nagy Mihály	2
Kávásy Kristóf	15 ¹ / ₂	Nádasdy Tamás	217
Kávásy László	14 ¹ / ₂	Nemesek (menekültek Mu- raközben)	26
Keledy Ferencz	1	Novák János	8 ¹ / ₂
Keledy István	1 ¹ / ₂	Nike Mihály	2
Kerecsényi Mihály	50	Oláh Miklós	6
Kerekes Mihály	1	Ormándy János	14
Kereszturi apát	47 ¹ / ₂	Ormándy István	6
Kis Miklós	4	Orosztonyi Miklós	2
Kolos Miklós	1	Podgorjay István	1
Komornik Ferencz	1	Pataky Farkas	1
Kornikay János deák	3	Pataky özv. Ferenczné	1
Kőmives János	2 ¹ / ₂	Paxy János (a veszprémi várhoz)	59 ¹ / ₂
Köveskuthy István	5 ¹ / ₂	Pálosok csaktornyai	18
Kövér Ferencz	2	Pálosok enyerei	33
Kövy Péter	4 ¹ / ₂		
Kun özv. Istvánné	3		

	Porta		Porta
Pálosok örményesi ...	7 ¹ / ₂	Pottyondy Farkas ...	4 ¹ / ₂
Páris János ...	3	Prædialisták Veszprémhez	27 ¹ / ₂
Páris Miklós ...	3	Prædialisták Almádiból	4
Peleskei barátok ...	2	Praskolezy István ...	2
Pernsteinné ...	88 ¹ / ₂	Presbyter (Fibián) ...	3
Pethő Antal ...	12	Püspök György ...	6
Pethő András ...	11	Rády Mihály ...	1
Pethő Benedek ...	33	Rády Miklós ...	1
Pethő Gáspár ...	55	Rády Péter ...	1
Pethő ifj. János ...	11 ¹ / ₂	Rajky Gábor ...	10 ¹ / ₂
Pethő idősb János ...	37 ¹ / ₂	Rajky Gergely ...	3 ¹ / ₂
Pethő Imre ...	2 ¹ / ₂	Rajky János ...	10
Pethő László ...	4	Rátky Ferencz ...	2
Pethő Mihály ...	11	Rátky Gáspár ...	5
Pethő Péter ...	17	Rátky Miklós ...	2 ¹ / ₂
Plebános baki ...	4	Rátóti prépost ...	1
Plebános hagodi ...	0	Ravony Mihály ...	3
Plebános becei ...	2	Répásy Ferencz ...	6
Plebános bessenyői ...	2	Runy Gáspár ...	6 ¹ / ₂
Plebános bódogfalvi ...	1	Runy Péter ...	11
Plebános estvándi ...	1	Saal Eliás ...	10 ¹ / ₂
Plebános háshágyi ...	1	Sáffár Mihály ...	1
Plebános kamizsai ...	6 ¹ / ₂	Soldos Mihály ...	0
Plebános nedőlezei ...	8	Sárhiday Pál ...	2
Plebános olai ...	2	Sárkány Ambrus ...	7
Plebános pakai ...	1 ¹ / ₂	Sárkány özv. Ambrusné	3 ¹ / ₂
Plebános reznekaljai ...	2	Sárkány Antal ...	1 ¹ / ₂
Plebános récei ...	2	Sárkány Benedek ...	4
Plebános sümegi ...	1	Sárkány Bernát ...	15
Plebános szentgyörgyi ...	6 ¹ / ₂	Sárkány János ...	6
Plebános szentgyörgyvölgyi	3 ¹ / ₂	Seged György ...	31 ¹ / ₂
Plebános szentmihályi ...	19 ¹ / ₂	Semjényi Ferencz ...	2 ¹ / ₂
Plebános szoboticzai ...	3	Semjényi János ...	1 ¹ / ₂
Plebános sztrigói ...	13	Sikesdy Pál ...	4
(ebből a kápolna 9)		Sitkey Jakab ...	3
Pogány Gáspár ...	26	Sitkey Gergely ...	5
Polyányi Sebestyén ...	3	Sitkey Mihály ...	9
Porkoláb Balázs ...	1	Sohonny Farkas ...	9
Porkoláb Egyed ...	1	Sohonny János ...	3
Posegay Péter ...	4	Sibrik Gergely ...	2

	Porta		Porta
Szabó György ...	3	Tiborez Uriel ...	3
Salm gróf néhai ...	4 ¹ / ₂	Türjei prépost ...	19
Szeesődy Gáspár ...	10	Tomajy János ...	12
Szeesődy Péter ...	1	Tóth Tamás ...	1
Szele Jakab ...	18	Uky Lajos ...	2
Szele özv. Balázsné ...	23	Uky István ...	3
Szelesthey Gergely ...	2 ¹ / ₂	Uzsay János ...	1
Szemenei barátok ...	3	Vasvári káptalan ...	16
Szentlászló Boldizsár	1	Vésztőy Gáspár ...	4
Szentlászló Ferencz ...	6 ¹ / ₂	Vésztőy Gergely ...	1
Szentlászló özv. Gáspárné	1 ¹ / ₂	Vésztőy Tamás ...	1
Szentlénárthy Gáspár ...	1	Vesperey János ...	1
Szentiványi Lázár ...	4	Veszprémi káptalan ...	80 ¹ / ₂
Székely Demeter ...	4	Veszprémi püspök (a vár- hoz lefoglalva) ...	163
Thaba Ferencz ...	7 ¹ / ₂	Zalafejy Kelemen ...	14
Thaba Péter ...	4	Zalay Pál ...	1
Tahy Ferencz ...	2	Zalay Péter ...	16 ¹ / ₂
Toposházyak ...	4	Zámbó idősb Imre ...	5 ¹ / ₂
Tarródy Gergely ...	9 ¹ / ₂	Zámbó ifj. Imre ...	2
Tarródy György ...	5	Zámbó László ...	2
Tarródy Máté ...	12 ¹ / ₂	Zichy Ferencz ...	9
Telekessy Imre ...	11	Zichy István ...	8 ¹ / ₂
Terjék özv. Antalné ...	5 ¹ / ₂	Zichy Rafael ...	16
Terjék Pál ...	39 ¹ / ₂	Zoltay András ...	1
Terjék Tamás ...	19 ¹ / ₂	Zrinyi Miklós ...	717 ¹ / ₂
Terpendy Antal ...	1		
Tiborez Péter ...	3		

Zemplén.

Az összeírásban valami 325 helység fordul elő, melyek közül kettőben csakis egy telkes nemesek laktak, egyben nem voltak porták, valószínűleg szintén azért, mert egy telkesek laktak. Összeíratott 2301 porta (melyből azonban csak 2191¹/₂ adózott, a többi mentes volt), mely 84 birtokosé volt. Közülök 6 egyházi, 56 család. Egyházi 110, marad a családoknak 2191, mely következő arányban oszlott meg köztök:

0—5 portája van 28 családnak

5 ¹ / ₂ —10	•	•	12	•
10 ¹ / ₂ —25	•	•	12	•
25 ¹ / ₂ —200	•	•	0	•
200 ¹ / ₂ —500	•	•	2	•
500-nál több	•	•	2	•

A vármegye összes birtokosainak névsora a következő:

	Porta		Porta
Alliay Lőrincz	2	Leleszi prépost	30
Alpáry Simon	10	Liptay Lőrincz	1 ¹ / ₂
Anaresy Péter	5	Literatus Ambrus	6 ¹ / ₂
Bábonyi László	0	Literatus özv. Simonné	21 ¹ / ₂
Bakoecay István	7	Lónyay Gergely	3 ¹ / ₂
Barna Mihály	3	Maggy Péter	1
Báthory György	236	Monoky Domokos	9
Baeskay Ferencz	3	Monoky Ferencz	15
Baeskay Gergely	6 ¹ / ₂	Nádfőy Benedek	1
Baeskay György	11	Nagy Boldizsár	2
Boda Osvát	13	Nagy Jakab	2
Czéczey János	0	Némethy Ferencz	4
Csompör Mihály	5	Orosz János	1
Egri püspök	15	Orosz özv.	1
Farkas Farkas	0	Perényi Gábor	588 ¹ / ₂
Farkas István	1	Perényi özv. Péterné	15
Figedy Péter	1 ¹ / ₂	Pethő Gáspár	21
Fodor özv. Lénárdné	0	Poczka János	0
Gazdagh Balázs	13	Possay Benedek	2
Gerencsy János	9	Possay Bertalan	8 ¹ / ₂
Gerencsy Péter	1	Possay Péter	1
Hogykay István	12	Prossith János	1 ¹ / ₂
Homonnai plebános	10	Ráskay Ferencz	4
Homonnayak (özv. Antalné, György, Imre)	666	Ráskay özv. Mihályné	8
Horváth György	5	Sárosy Lukács	13
Horváth János	1	Skaricza Mátyás	3
Horváth Márk	1	Serédy Benedek	11 ¹ / ₂
Kákonyi György	0	Serédy Gáspár	333 ¹ / ₂
Komoróczy özv.	8	Sissáry Benedek	5
Kövér Pál	6	Sóos Albert	2
Krucsay Barnabás	1	Sóos György	4 ¹ / ₂
Ládi pálosok	8	Szabó Bálint	4
		Szalontay Bálint	0

	Porta		Porta
Szalontay Máté	2	Tomory Egyed	2
Szemere özv. Imréné	6	Varkocs Tamás	7
Szepesi káptalan	35	Vas özv.	6 ¹ / ₂
Tárkányi Farkas	4	Vékey Ferencz	10
Tárkányi Gáspár	11	Zalay Miklós	1
Tárkányi István	2	Zbugyay István	12
Tárkányi Miklós	3	Zuthy István	1
Terebesi pálosok	12	Zuthy László	— ¹ / ₂
Tegzes László	1		

Zólyom.

E vármegye összeírása is a régi várrendszer szerint készült. Megnyitják Zólyom és Végles várak, akkor királyi birtokok tartozékai s csak azután következnek az urak javai. Említve van valami 80 helység, köztük Zólyom, Korpona és Breznóbánya városok, melyek ekkor szintén portaszám szerint adóztak, ámbár nem álltak magán földesuri hatalom alatt. Összeíratott 1040 porta, mely 21 birtokosé volt. Ezek közül 1 királyi, 1 egyházi, 1 városi és 16 család. Királyi (a három említett várossal) 832¹/₂, egyházi 26, városi 19, összesen 877¹/₂ porta. Marad a családoknak 162¹/₂, mely következő arányban oszlott meg köztük:

0—5 portája van 4 családnak				
5 ¹ / ₂ —10	•	•	7	•
10 ¹ / ₂ —25	•	•	4	•
25-nél több	•	•	1	•

A vármegye összes birtokosai a következők:

	Porta		Porta
Balassa Zsigmond	9	Névery Mátyás	32
Domaniczkyak	0	Osztróucky Boldizsár	9
Dubraviczky János	2 ¹ / ₂	Palugyay György	9
Dubraviczky Márton	2 ¹ / ₂	Radvánszky özv. Anna	11
Esztergomi érsek	26	Radvánszky György	11
Haller Erazmus	2	Rakoviczky György	21
Horváth Gáspár	6	Sóos Tamás	15
Királyi javak	832 ¹ / ₂	Sthek (zolnai) Péter	7
Kürtösy Pál	6	Szülőczky György	2
Liptay Lénárd	11 ¹ / ₂	Zólyom városa	19
Lukovay Miklós	6		

Az itt közölt nevek és számok teljes és hű képet adnak a 37 magyar vármegye földesurairól s a földbirtok viszonyairól külön-külön minden egyes törvényhatóság területén. Csakhogy e számok első sorban az egyes vármegyék sociálgazdasági állapotát tükrözik vissza s a harminczhét vármegye számadatainak egyszerű összeadásával még nem nyerünk országos eredményt. Ez utóbbit, minthogy a világi és egyházi földesurak nagy részének nemesak egy, hanem több vármegyében volt jobbágybirtokuk, még csak ezután kell és pedig hosszadalmas számítások alapján, melyekből itt csupán annyit közlök, a mennyi feltétlenül szükséges, kiderítenem.

Első sorban a legfőbb eredményeket összegezem.

A 37 vármegye területén összeíratott 54,041 porta, melyből azonban 2,986¹/₂-nek birtokosa megnevezve nincs. Különösen Gömör, Hont, Heves és Borsod vármegyékben igen sok — az egésznek nagyobbik fele reájok esik — azon porták száma, melyeknek tulajdonosát az összeírás nem mondja meg. Ez nem a véletlen műve, hanem azt jelzi, hogy a közviszonyok alakulata a birtokosok egy részét már ekkor expropriálta ősi örökeiből. Habár ez Gömörben a Bassó-féle mozgalmak közben csak ideiglenesen történt, a másik három vármegyében a török hódítás már állandóan számos családot megfosztott egykori birtokától.

E 2,986¹/₂ portát leszámítva marad összesen 51,054¹/₂ porta, melyek tulajdonosa ismeretes.

A 37 vármegyében ez a jobbágybirtok, mely legalább egy millió ember munkáját képviseli, összesen 2,842 különböző birtokos közt oszlik meg. A király mint birtokos 13 vármegyében 3,751¹/₂ portával szerepel. Van továbbá a birtokosok közt 194 egyházi 6,140 portával, 16 városi 1,043¹/₂ és 1,864 család 40,119¹/₂ portával. Ennyi van tehát az 51,054¹/₂ portából, melyek birtokosa ismeretes, világi nemes urak kezén, míg a birtokosok másik három csoportjára 10,935 porta esik.

Százalékokban kifejezve az összes porták megoszlása birtokosaik személyi minősége szerint körülbelül következő:

Egyházi birtok...	12%	Városi birtok	2%
Királyi birtok	7%	Világi birtok	79%

Ezen vagyoni birtokosai 2,842-szer említettnek ugyan a 37 vármegyében. Csakhogy a birtokosok négy csoportja mind-egyikében akadtak igen sokan, kiknek több vármegyében volt jószáguk s így a birtokosok száma, kik közt az egy millió jobbágy és zsellér munkájának gyümölcse megoszlott, az egész országot tartva szem előtt, jóval kevesebb a 2,842-nél. Hogy mennyi, azt csak úgy tudhatjuk meg, ha külön-külön vizsgáljuk a birtokosok minden egyes csoportját.

A királyi birtok 13 vármegyében fordul elő. Ennek tulajdonosa természetesen mindenütt ugyanaz: a király vagyis a szent korona. A jószágok egy része föltétlenül koronajószág vagyis elvben magánosokra át nem ruházható, minő például a máramarosi. Legnagyobb része azonban vagy elkobzás vagy visszaháramlás útján szállt a királyra s ismét eladományozható, sőt csakhamar el is adományoztatott úgy, hogy e javak nagy része csak pillanatnyilag volt a király kezén, és nem maradt állandóan kivonva a közforgalomból, mint a városi vagy egyházi birtok. Mint napjainkban az államjavak egy része folyton elárusításra bocsátatik, úgy a királyi birtokok akkor is érdemek fejében vagy pénzért eladományoztattak s világi urak kezére kerültek.

Városi birtokos 16 fordul elő. De valósággal csak 14 ilyen birtokos volt, mert Körmöcz és Nagyszombat városa két-két vármegyében szerepel a birtokosok közt; amaz Barsban és Turócban összesen 204¹/₂, ez Pozsonyban és Nyitrában 133 portával. Ők a városok közt a legnagyobb birtokosok. Utánok következnek Sopron — ugyanazon vármegyében — 114, Bártfa Sárosban 102, Lőcse Szepesben 74 portával, míg a többiek mindegyikének ötvennél kevesebb portája van. A városi birtokosok közt kettőt olyat is találunk, mely nem szabad királyi város, hanem maga szintén földesuri hatalom alatt áll; ezek Privigye 6 és Rózsahegy 13 portával.

A birtokosok száma már e két categoriában 29-ről leapadt 15-re. De még inkább történik ez az egyházi javaknál, hol a 37 vármegyében 194 birtokos említettik, tényleg azonban e szám jóval csekélyebb. A jobbágykézen levő vagyoni, vagyis az egy milliónyi munkás néptömegek keresetéből teljes 12% jutott az egyháznak s ebben számokban is kifejezést nyer a régi magyar

egyház dúsgazdagsága. Csakhogy senki sem érezte oly súlyosan a mohácsi vész okozta óriási pusztítást és vagyoni átalakulást, mint épen az egyház. Maga az állam, de főképp a török rengeteg jószágot vett el tőle s bármi nagy százaléka a nemzeti vagyonnak maradt kezén még ez időben is, ez mindazonáltal csak romjait, töredékes maradványait tette egykori óriási birtokainak. Ez kitűnik magokból a felhasznált adatokból s bizonyítására nem szükséges másnemű segédeszközökhöz folyamodni.

A 194 egyházi birtokos közül a 37 vármegyében 30 érseki vagy püspöki. Csakhogy a valóságban csupán 1 érsek és 7 püspök szerepel mint birtokos ez összes vármegyékben. Legelől áll természetesen maga az ország egyházi feje, az esztergomi érsek. Birtokai vannak

	Porta		Áttétel	Porta
Nyitraiban	280 $\frac{1}{2}$			730
Trencsénben	25	Komáromban		189
Borsodban	14	Esztergomban		91
Gömörben	112 $\frac{1}{2}$	Barsban		505 $\frac{1}{2}$
Hontban	236	Pozsonyban		126
Nógrádban	62	Zólyomban		26
	Átvitel 730		Összesen	1667 $\frac{1}{2}$

Tizenegy vármegyére terjednek ki tehát jószágai s az ő portái — a portához mindenütt s minden birtokosnál még számos olyan jobbágytelek járul, melyre akkor bizonyos körülmények miatt állami adó kivétel nem volt, — az összes portáknak 3 $\frac{1}{2}$ -át, az összes egyházi birtoknak meg épen 26 $\frac{1}{2}$ -át vagyis több mint egy negyedrészt teszik. De azért észrevehető, hogy némely vármegyében már ez időben nagy veszteségeket szenvedett vagy a török dúlása következtében ideiglenesen, vagy a török hódolttatásai miatt állandóan. Barsban 1537-ben még 592 tényleg adózó portája volt. Borsodban és Nógrádban, Komáromban és Esztergomban, Hontban és másutt szintén sok jószágot elvesztett. De még az itt felsoroltakból is évről-évre több ment veszendőbe. Mindazonáltal az esztergomi érsekség még legtöbbet tartott meg egykori óriási józágaiból. Már a püspökségeknél feltűnőbb arányokban mutatkoznak a csapások, melyek az egyházi vagyont azon időben sujtották.

A 37 vármegyében csak hét püspökségnek voltak jobbágy-

birtokai. Az egri Hevesben és Zemplénben 185, a győri Pozsony, Tolna, Győr, Veszprém és Vas vármegyékben 171, a nyitrai Trencsénben és Nyitraiban 427, a pécsi Baranyában 38 $\frac{1}{2}$, a zenggi Hontban 6, a váradi Szabolcsban és Közép-Szolnokban 342, a veszprémi Somogyban 27 $\frac{1}{2}$, Tolnában 2, Veszprémben 3, Zalában 163 összesen 195 $\frac{1}{2}$ portával említetik. Különösen a győri, pécsi és veszprémi püspökség javainál látható, hogy ezek csak csekély töredékei az egykori vagyonnak. Sőt még ez a csekélyesség sem volt mindig a püspökök kezén. Így például a veszpréminek Zalában levő 163 portája ekkor a veszprémi várhoz volt lefoglalva. A váradi püspökség közép-szolnoki javainak egy tetemes része, 168 porta, az összeírásban még a Fráter György püspök és kincstartó nevére szerepel s tán magánvagyon, nem pedig a váradi püspökségé volt. Mind a hét püspökség portái együttvéve csak 1,367-et tesznek, tehát jóval kevesebbet az esztergomi érsek 1,667 $\frac{1}{2}$ portájánál.

Az egyházi birtokosok közt tizenhárom káptalan és négy kanonok fordul elő. A káptalanok közül öt vármegyében birtokos az egri 329 $\frac{1}{2}$, a győri 99, háromban az esztergomi 210 $\frac{1}{2}$, a fejevári 168, a szepesi 75 $\frac{1}{2}$, kettőben a váradi 46, a vasvári 94, egyben a nyitrai 68, a pécsi 203, a pozsonyi 105 $\frac{1}{2}$, a váci 2, a veszprémi 80 $\frac{1}{2}$, az ó-budai 3 portával. A kanonokok közül az egri örkanonok 4, a fejevári olvasó kanonok 19, a győri örkanonok 13, a pécsi 3 porta birtokosa volt. E csoport birtokosain is észrevehető, hogy a viharos idők nagyon megdézsmálhatták vagyonukat. A birtokosok sorában a megyei részletes kimutatásokban 33-szor fordulnak elő, tényleg azonban számuk csak 17. Portáik száma 1523 $\frac{1}{2}$, tehát jóval több a püspökökénel.

Az apátságok közül a birtokosok sorában a esatári, dömölki, jáki, kapornaki, kereszturi, somogyvári, szentmártoni, szentkereszti és skalkai fordul elő, míg a parnói úgy említetik, hogy jószágait (18 porta Vasban) a győri püspök birja. Összes birtokuk 243 porta.

A prépostságok között a bozói 101, a esornai Vas, Győr, Zala és Sopronmegyékben 63, az örsi 3, a fejevári 10, a landiki 21, a leleszi Ung, Zemplén, Bereg és Szabolcs megyékben 88 $\frac{1}{2}$, a lövöldi Veszprémben és Zalában 66, a pécsi 15 $\frac{1}{2}$, a pápóczi Sopronban és Vasban 11, a rátóti 1, a sághi 81, a szepesi 29, a

türei Tolnában és Zalában 21, a turóci 20, az újhelyi $24\frac{1}{2}$ portával van feltüntetve. Itt tehát 15 birtokos 25-ször szerepel $469\frac{1}{2}$ portával.

A világi papok köréből még van további 53 birtokos, nagyjából *plébános* s néhány diacon, archidiacon, presbyter vagy kápolmánál alkalmazott. Összes birtokuk valami 209 porta. Volt a plébánosok közt néhány kiválóan gazdag is, például a bajmóczi, a kinek 31 portája volt. A többinek azonban mégis leginkább csak 1 portája vagy pedig olyan jobbágya vagy zsellérje volt, a ki az összeíráskor adót sem fizetett.

Az egyházi birtok többi része *szereztes rendek* kezén volt. Ide soroltam 2 kórházat is 11 portával. A szerzetrendek között vannak a körtvélyesi kalugyerek Máramarosban 4 portával; a többiek mind római katolikusok. Van köztük 10 apáca-klastrom 207, 16 pálos-klastrom $230\frac{1}{4}$, 2 karthauzi-klastrom $60\frac{1}{2}$ s 10 más klastrom 95 portával. Ez utóbbiak közé vettem azokat, melyeknél az összeírás nem jelöli meg határozottan, minő rendhez tartozik a szerzet, hanem vagy egyszerűen azt mondja, hogy szerzeteseké vagy azt, hogy melyik helységben van zárdájuk. Nem esett feladatomban körébe kipuhatólni, hogy az ekképen megjelölt birtokok melyik egyházi rendhez tartoztak. A szerzetrendek s kórházak kezén levő jobbágybirtok 608 portát tett.

A 194 egyházi birtokos száma mindezek után lényegesen lepad, mert soknak több vármegyében volt birtoka. Ez utóbbi azonban a szerzetrendekre nézve nem egy könnyen deríthető ki, s így őket kihagyom az ide vonatkozó számításból. A 194 birtokosokból levonva a 41 szerzetrendet, marad 153; ezek közül sokan szerepelnek több vármegyében. Tulajdonképeni birtokos csupán 102 van s így az összes egyházi jobbágyvagyon nem 194, hanem legfőlegb 143 birtokos közt oszlott meg. A vagyon megoszlása közöttök százalékokban kifejezve körülbelöl következő: Az összes egyházi birtokból

Az esztergomi érseké	... 27%	A prépostságoké	... 8%
A püspököké	... 23%	A plébánosoké	... 3%
A káptalanoké	... 25%	A szerzetrendeké	... 10%
Az apátságoké	... 4%		

A földesurak első három csoportja, mely az összes jobbágybirtok $21\frac{1}{6}$ -át mondotta magáénak, a valóságban tehát jóval csekélyebb számú birtokosból áll, mint a mennyiszerepnek a 37 vármegye kimutatásaiban előfordul. Ott 223-szor említetnek, de számuk — a szerzetrendekre a fentebbi megjegyzést alkalmazva is — legfőlegb 168 volt, kik közül 1 királyi, 14 városi és 153 egyházi birtokos. Még nagyobb arányban apad azonban a negyedik csoportbeliek, a *világi birtokosok* száma, ha nem megynként nézzük őket, hanem azt keressük, hány világi birtokos volt az egész országban.

Áttérek tehát az utolsó és legnagyobb csoportra, a világi földesurakra. Fentebb a vármegyéknel külön felsoroltam minden egyes világi birtokost is s a 37 vármegyében világi birtokos 2619-szer említetnek. Az övék volt az $51,054\frac{1}{2}$ portából, melynek tulajdonosa ismeretes, $40,119\frac{1}{2}$ vagyis a jobbágybirtok $79\frac{1}{6}$ -a. Ezen nemes urak összesen 1864 nemesi családhoz tartoztak s a megyei kimutatások mindegyikében megtalálható az illető megyebeli családok neve és osztályozása jobbágybirtokuk kiterjedéséhez képest. Minthogy 1864 család közt oszlott meg $40,119\frac{1}{2}$ porta, átlag mindegyikre 22 porta jut, miből azt lehetne következtetni, hogy a földesurak vagyoni állapota egészben kielégítő volt. A számok részletes megvilágítása azonban az ellenkezőt bizonyítja. A földesúri osztály anyagi organizációja egykor talán egészséges alapokon nyugodhatott, de azon időben, melyre vizsgálódásaim kiterjednek, már szertelenül megromlott. Azt ugyan, hogy egy-egy porta mennyi évi jövedelmet adott a földesúrnak, ma még hozzávetőleg sem lehet meghatározni. De mivel egy portára okvetlenül legalább 20 lelket, négy jobbágycsaládot kell számítanunk, a fentebbi átlag: a 22 porta, mely egy-egy birtokos család megélését valami 400—450 lakos munkájára fektette volna, a földesúri osztály anyagi viszonyait elég kedvezővé tette volna. Csakhogy a valóságban másképp állott a dolog, mert a vagyon megoszlása a földesurak közt rendkívül egyenlőtlen volt s a 37 megyében szereplő 1864 birtokos közt háromszáz sem akadt olyan, kinek a fentebbi átlagszámmal — 22-nél — több portája lett volna. A vagyon megoszlását a 37 vármegye családai közt a következő számok tüntetik föl. A világiak között

0—5 portája van 1001 családnak			
5 ¹ / ₂ —10	•	•	330
10 ³ / ₄ —25	•	•	266
25 ¹ / ₂ —50	•	•	119
50 ¹ / ₂ —100	•	•	67
100 ¹ / ₂ —200	•	•	39
200 ¹ / ₂ —500	•	•	33
500-nál több	•	•	9

Vagy százalékokban kifejezve az összes családok közül 55⁰/₁₀₀-nak volt 0—5, 18⁰/₁₀₀-nak 5—10, 14⁰/₁₀₀-nak 10—25, 6⁰/₁₀₀-nak 25—50, 3⁰/₁₀₀-nak 50—100, 2⁰/₁₀₀-nak 100—200, 1⁰/₁₀₀-nak 200—500 és valami 1¹/₂⁰/₁₀₀-nak 500-nál több portája. Tényleg tehát a vagyon megoszlása rendkívül egyenlőtlen s a családok majdnem háromnegyedrészének átlag 10 portája van vagyis a jobbágyvagyon óriási nagyobb részét az összes családoknak legfőlegb egy negyede élvezi. Sőt még ezen 25⁰/₁₀₀-ból is 20⁰/₁₀₀ csupán annyi portával rendelkezik, mely biztosítani látszik ugyan az úri megélhetést, de még távolról sem mondható valami rendkívülinek. Ellenben az összes családok 3—4⁰/₁₀₀-a kezén már óriási birtok, a nemzeti vagyon legnagyobb része halmozódik össze. A birtokos családokról s a vagyon megoszlásáról itt közölt adatok azonban még csak a 37 vármegye tényleges állapotait tüntetik föl, melyek jelentékenyen módosulnak, ha kiderítjük, hogy az egyes birtokos családok közül hánynak voltak több vármegyében is jószágai. Ezt vizsgálva kitűnik, hogy a birtokos nemes és úri családok száma nem 1864, hanem jóval kevesebb. A világi birtokosok közül azon évtizedben, melyre kutatásaim terjednek.

Birtoka volt 1 vármegyében	907-nek
• • 2	• 195-nek
• • 3	• 78-nak
• • 4	• 37-nek
• • 5	• 15-nek
• • 6	• 6-nak
• • 7	• 3-nak
• • 8	• 5-nek
• • 9	• 1-nek
• • 19	• 1-nek

Ez alapon számítva, összesen a 37 vármegyében valami 1248 birtokos család volt. Ez a szám természetesen csak meg-

közelítő, mert nem ereszkedhettem hosszadalmas genealogiai tanulmányokba, hogy teljes biztossággal megállapítsam: vajon különböző megyék ugyanazon nevű birtokcsai egy család tagjai-e vagy nem. De azért itt is a legnagyobb óvatossággal jártam el s tévedés legfőlegb tiz-husz névnél történhetett, mi egy egész ország birtokos családjainak kiszámításánál nem lényeges. Huszszal több vagy kevesebb volt-e a családok száma, az nem befolyásolta a magyar állam sorsát s az itt kiderített eredmény, bármi hozzávetőleges legyen, kétségkívül elég világos képet ad a magyar földesúri osztály számáról és vagyoni viszonyairól.

A mondottak után a földesurak negyedik csoportjában a következő országos eredményt nyerjük: A világi birtokosok 2619-szer említettnek ugyan, de számuk a valóságban alig kétezerre apad le. Ezek teszik a világi nemesi háztartások számát. E háztartások tagjai, csupán a legközelebbi vérségi kapcsolat tekintve, összesen valami tizenharmadfél-száz nemesi családhoz tartoznak, s így ennyi család közt oszlott meg, a 37 vármegyének összes jobbágybirtoka, még pedig a lehető legaránytalanabban vagyis oly módon, mely az első pillanatra megmondja, hogy a társadalom socialgazdasági szervezete a XVI. század derekán épen nem állt arányban a nemességre háruló nagyfontosságú honvédelmi és politikai kötelességekkel. Míg a birtokosok 70—80⁰/₁₀₀-ra a jobbágyvagyonból úgyszólván minimalis rész jutott, e vagyon túlnyomó tömege igen keveseknél halmozódott össze s mint ott anemiát, itt meg tultengést idézett elő. Minő egészségtelen, rendellenes volt a vérkeringés a társadalom vagyoni szerkezetében, azt a legrikítóbban a nagybirtokosok viszonyai mutatják. A nagybirtok azonban itt, minthogy a jobbágyszolgálmányok megoszlásáról van szó, egyszerűen a nagy vagyont s nem a mezőgazdasági nagybirtokot, a latifundiumot jelenti, mert a jobbágybirtokot nem a földesúr maga kezelte s így reá nézve nem alkotott az összefüggő birtoktestet. Ő csak jogokat élvezett e birtok után, körülbelül úgy, mint egész a legujabb időkig a regaléból s azért, ha sok jobbágya és zsellére volt, dúsgazdag földesúr volt, ámbar jobbágyai szanaszét laktak az országban. Ily értelemben az ország nagybirtokosai élén az 1543—1553-ki időben a *Báthoryak* álltak, mert a 37 vármegyéből 19-ben voltak jószágai. És pedig volt

	Porta		Porta
Vasban	347	Áttétel	2238 ¹ / ₂
Zemplénben	236	Gömörben	43
Beregben	5	Nógrádban	48
Mosonyban	4	Középszolnokban	8
Krasznában	357	Ugocsában	5
Szepesben	341	Pozsonyban	216 ¹ / ₂
Somogyban	387	Zalában	209 ¹ / ₂
Szabolcsban	506	Nyitrában	285 ¹ / ₂
Borsodban	34 ¹ / ₂	Esztergomban	44
Hevesben	21	Szatmárban	1201
	Átvitel 2238 ¹ / ₂		Összesen 4299

A világiak kezén levő összes jobbágyvagyonnak valami 11⁰/₆-ka egyetlen egy családé volt tehát. Ez a család akkor három ágra oszlott ugyan s hét tagja említettik, csak hogy közülök három egész jelentéktelen vagyonnal bírt. Ez a roppant birtok tényleg csak három emberé volt, kik közül ismét ecsedi Báthory András állt legelől, s körülbelül 6⁰/₆-a a 37 vármegye összes jobbágyainak öt uralta. Természetes, hogy korának egyik legbefolyásosabb egyénisége volt, s hatalmát csak emelte azon körülmény, hogy birtokai sok megyére, messze területre terjedtek szét, a mely hol önkenyt, hol kénytelenségből a politikában is az ő tekintélyének volt kénytelen hódolni.

A Báthoryakhoz hasonló gazdagságú család nem volt több az országban. Hozzá legközelebb állottak a Perényiek, Serédyek, Bánffyok és rokona özvegy Pernsteinné (előbb a roppant vagyonú Thurzó Elek neje). Birtokaik következők

<i>Perényiek:</i>		<i>Bánffyok:</i>	
	Porta		Porta
Beregben	64 ¹ / ₂	Nyitrában	137 ¹ / ₂
Borsodban	147	Zalában	1056
Hevesben	64	Krasznában	76 ¹ / ₂
Baranyában	27	Trencsénben	127 ¹ / ₂
Ugocsában	239		1397 ¹ / ₂
Szabolcsban	111	<i>Pernsteinné:</i>	
Zemplénben	603 ¹ / ₂	Pozsonyban	161
Szatmárban	248	Zalában	88 ¹ / ₂
	1484	Nyitrában	760
		Vasban	264
<i>Serédyek:</i>			1273 ¹ / ₂
Pozsonyban	692		
Borsodban	53		
Szabolcsban	231		
Sárosban	125		
Zemplénben	345		
	1446		

Ezer portánál nagyobb birtoka csak az eddig említett öt családnak volt. Csakhogy ez öt család összesen 9,900 portával rendelkezett, vagyis övé volt az egész jobbágyvagyon 24—25⁰/₆-ka, körülbelül egy negyedrésze.

Vagyonuk nagysága szerint a következő családok követik őket:

	Porta	Áttétel	Porta
Homonnayak	949		4996
Losonczyak	932	Zrinyi Miklós	717 ¹ / ₂
Nádasdyak	888 ¹ / ₂	Batthányiak	710 ¹ / ₂
Bebek Ferencz	759 ¹ / ₂	Euyngi Török János	601 ¹ / ₂
Balassák	742	Országfi Kristóf	574
Drágffy özv. Gáspárné	725	Nyáryak	556 ¹ / ₂
	Átvitel 4996 ¹ / ₂		Összesen 8156

E tizenegy család portáinak száma ismét 20⁰/₆-át teszi a nemzeti vagyonnak, melyből az itt névszerint felsorolt 16 családnak 18,056 vagyis valami 45⁰/₆ jutott; övék volt az összes jobbágyág kisebbik fele s csak a másik fele jutott az összes többi földesuraknak.

E számok a XVI. századi Magyarország socialgazdasági szervezetének egész csontvázát élénk varázsolják. A kép, melyet nyerünk, melyen lehangoló ugyan, de ép oly tanulságos is. A jobbágyág, melyet az állam a nemességnek átadott, hogy «derekasán ő vegye hasznát», munkája gyümölesével ez időben már nagyon egyenlőtlenül tartotta el földesurait. Ezek legeslegnagyobb része csak keveset élvezett a nemzeti vagyon és tőke jövedelméből. A legtöbb birtokos tehát nem örvendett olyan biztosított és kielégítő anyagi existenciának, melyet hivatása az államéletben, melyet a reá hátruló katonai és politikai kötelességek teljesítése természetesen feltételezett volna. Ebből szükségképen következett, hogy szerepét el nem játszhatta, kötelességeit nem teljesíthette úgy, mint talán maga ohajthatta s a közérdek megkívánta volna, s hogy a kellő vagyoni ellátás hiányában társadalmi helyzete sem maradt ama színvonalon, mely alkotmányos kiváltságainak megfelelő volna. E visszás állapot természetesen elégedetlenséget, elkeseredést, az állami és socialis változások iránt hajlamot keltett benne, élesztette a nyugtalanság, dacz és engedetlenség érzelmét s demoralizálta a közszellemet. A ríktó ellentét, mely közjogi kiváltsága: és anyagi helyzete, az aránytalanság, mely jogos igényei és tényleges viszonyai között fenállott,

szükségképen és elemi erővel sodorták a szélsőségek felé. E sajnós állapotot természetesen csakhamar meg kellett szüntetnie az államnak, melynek létele első sorban értelmiségének, uralkodó osztályának megelégedésén nyugszik.

Míg a vagyon aránytalan megoszlása ily hatással volt a birtokosok 70—80%-ára, ama kevesek, kik a nemzeti vagyon túlnyomó nagy részét élvezték, oly fenyegető tekintélyre, politikai hatalomra tettek szert, mely ép úgy végzetessé válhatott az országra, mint az úri osztály nagyobb részének elszegényedése. Ez is amaz is zavarta a gazdasági harmoniát s mindinkább örvény felé vitte az államot.

Két alaphibában szenvedett tehát Magyarország társadalom-gazdasági s vele politikai szervezete a XVI. században s az alaphibák mindegyike elég lehetett a legfájdalmasabb nemzeti csapások földelésére. Egyrészt a birtokos családok száma sem állott kellő arányban azon roppant feladatokhoz, melyek az úri osztályra, mint vezérlő elemre várhoztak. Átlag öt tagot véve egy-egy háztartásra, a birtokos nemesség egész létszáma ez időben aligha érte el a 10,000 lelket s minthogy ezek fele nő, nagy része gyermek, beteg vagy aggastyán volt, az uralkodó osztály emberanyag tekintetében is sokkal csekélyebb volt, semhogy kielégíthette volna azon sokféle igényeket, melyeket a honvédelem, az államkormányzat, a társadalom hozzá intézett. Már ez az állapot maga sokban megmagyarázza, miért maradtak meddön ama roppant katonai erőködések, melyeket a magyarság I. Ferdinánd alatt a külső veszélyek elhárítására tett.

A másik alaphiba az volt, hogy még ezen csekély számú földesúri családok vagyoni létele sem volt biztosítva, mert azon sok százezer ember munkájának gyümölese, ki eltartásukra törvény szerint rendeltetett, a legaránytalanabban oszlott meg közöttük. Kevesen élvezték annak túlnyomó részét, míg a nagy többség szegénységre volt kárhoztatva s egyrészt elvesztette politikai befolyását és társadalmi jelentőségét, másrészt a veszély pillanatában sem kedve, sem anyagi ereje nem lehetett azon kötelességek teljesítésére, melyek a honvédelemben reá várhoztak. A birtokos osztály socialgazdasági szervezetében beállott beteges elfajulásokból tehát a legkomolyabb válságok támadtak az államra s hogy csakhamar catastrophába döntöttek, az eléggé ismeretes.

A történetírás elmondja ugyan a nehéz vajadásokat, melyek

a nemzeti királyság bukását megelőzték s a szenvedéseket, melyek állami önállósága elvesztével a magyarságra zúdultak. De igazi okait még eddig nem derítette föl, s nem magyarázta meg azt, hogy Mátyás király Magyarország egy emberöltő alatt hogyan hanyatlott le oda, hol a mohácsi gyásznapi találta. Említi ugyan a nemesség mozgalmait, az oligarchák féktelenségét, a királyi hatalom elgyöngülését. De hogy mindez természeti törvényképen következett az uralkodó társadalom megromlott gazdasági szervezetéből, azt eddig nem is kutatta, nem is vette figyelembe. Pedig e nélkül majdnem érthetetlenek amaz idők vajadásai. Évszázadok óta élt már akkor a rendes államélet keretében a magyar nemzet; szelleme már hozzá alkalmazkodott közjogi és politikai intézményeihez. Bármi jelentéktelenek voltak ez időben uralkodói, ama rettentő veszélyekkel szemben, melyek keletről fenyegették, az önfentartás ösztöne, melynek működését csak a halál szünteti meg, bizonyára buzgóbb tevékenységre sarkalhatta akkor is. Törvényeink valóban telvék ez ösztön nyilvánulásaiival. Ujra meg újra kivetik a pénz- és vradót. De a socialgazdasági szervezet elfajulásán megtört minden nemesebb erőködés. A honvédelemre hivatott tényezők sem számbelileg, sem vagyoniilag nem állottak ama színvonalon, hogy a feltornyosodó veszélyeket elháríthatták volna. Nem akaratukon, hanem erejükön mult ez. Az állam régi gazdasági alapja romlott meg s ez idézte föl a belső forrongásokat, melyek csakhamar a nemzetközi helyzet szerencsétlen alakulata következtében külső válságra vezettek.

Ez a szervezet lassan lassan, az idők folyamán romlott meg. De Hunyadi Mátyás király államférfiúi lángelméje legalább azzal mérsékelte a bajt, hogy valamint általában az egész nemzet, úgy főképen a kisbirtokú nemesség külön érdekeit fogadta gondviselésébe. Utódai alatt ez a gondoskodás megszűnt, a királyi hatalom elvesztette kiegyenlítő, mérséklő befolyását, a hatalmasak még hatalmasabbak, a szegények még szegényebbekké lettek. Erőszakkal, igérettel, csábítással, adásvétel, csere, elzalogosítás, örökösödési szerződések útján valóságos forradalom ment végbe a birtokviszonyokban. Ismerjük a meggazdagodás, a birtokösszehalmozás egyik-másik jellemző esetét ez időben.*)

*) Igen tanulságosak Bakócz Tamás birtokszerzeményei. Lelje őket *Frañkó Vilmos, Századok 1888.*

ken a nemzet ereje nyugodott, hol némely pillanatnyi előnyökért, hol kénytelenségből hatalmas uraknak engedték át jobbágybirtokukat. Néha a nyers erő, néha az a «douce violence», melyet a nagy vagyon és hatalom a gyöngére gyakorolni szokott, bírta reá őket, hogy ősi örökjüktől megváljanak. Így azután egyre nagyobb birtoktömegek halmozódtak fel egyesek kezén, másrészt mindig többen veszítették el existenciájuk szilárd és biztosított alapját, mely minden szabályszerű állami és socialis fejlődés feltétele, akkor azonban a honvédelemnek is alapjául szolgált. Társadalom-politikai tekintetben nálunk is kétféle földbirtok alakult: az egyik, mely parancsolt, uralkodott, a másik, mely engedelmeskedett s mindinkább fölszivatott, megemésztetett a nagybirtok által.

A fekvő birtok mobilizálásával nem napjainkban találkozunk tehát először. Nem bírták azt akadályozni a legszigorúbb törvények is. De sohasem járt több veszélylyel, mint azon időben, midőn a birtokesere csupán egy kiesinyre mért körben mehetett végbe, midőn tehát szükségképen a nemzeti vagyon aránytalan megosztására és arra kellett vezetnie, hogy a honvédelmi tényezők ellátására rendelt tőke évi jövedelmében egyre kevesebben osztozzanak. Ha összes katonai kiadásaink 45% -át ma csupán husz-huszonöt főtiszt élvezné, a többi tisztikar pedig semmi vagy legfőlebb szegényes ellátásban részesülne, honvédelmünk meg lenne bénítva s külső támadás ellen oltalmat nem bírna nyújtani.

Körülbelül ilyesmi állott be nálunk a XVI. század elején s természetesen döntő befolyással volt az állam sorsára. A gazdaságtörténet világitása mellett az akkori nagy nemzeti catastropha számos eddig észre nem vett, de nagyon lényeges okával ismerkedünk meg. Az adataiból merített tanuságok szerint az akkori nehéz külső és belső válságok lényegileg a socialgazdasági s reá fektetett katonai-politikai szervezet állapotának természetes, sőt elmaradhatatlan folyományai voltak. E szervezet megromlása rontotta meg a Mátyás király alatt oly virágzó, oly erőteljes magyar államot s tette utóbb terméketlenekké az önállósága visszanyeréséért annyi kitartással, olyan hősiességgel vívott harcokat.

A MAGYAR POGÁNY SIRLELETEK.

PULSZKY FERENCZ

TISZT. TAGTÓL.

(Olvastatott a II. osztály ülésén, 1891. február 9-én.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEMIA.

1891.